

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

BOŠTJAN ŠELEKAR

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

Športno treniranje

Teorija in metodika nogometa

ORIS RAZVOJA NOGOMETA DO 1. SVETOVNE VOJNE

DIPLOMSKO DELO

MENTOR:

doc. dr. Tomaž Pavlin

RECENZENT:

doc. dr. Zdenko Verdenik

KONZULTANT:

asist. dr. Marko Pocrnjič

Avtor:

BOŠTJAN ŠELEKAR

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Tudi tisoč milj dolgo potovanje se začne z enim samim korakom (Lao Ce).

Cenim vsak Vaš korak, ki ste ga prehodili z mano.

Zahvaljujem se mentorju profesorju doc. dr. Tomažu Pavlinu za pomoč pri izdelavi diplomske naloge. Velika zahvala gre prav tako tudi moji družini, ki mi je omogočila študij in me podpirala pri vseh mojih korakih v času študija. Hvala tudi Tebi za izpopolnitev mozaika celotne naloge.

Ključne besede: nogomet, razvoj nogometa, prva nogometna žoga, prva nogometna zveza, razvoj nogometnih pravil

ORIS RAZVOJA NOGOMETA DO 1. SVETOVNE VOJNE

BOŠTJAN ŠELEKAR

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2010

Športno treniranje, Teorija in metodika nogometa

Število strani	: 64
število preglednic	: 4
število slik	: 23
število grafov	: 0
število virov	: 26
število prilog	: 0

POVZETEK

Diplomska naloga podaja kronološki razvoj nogometa do prve svetovne vojne in je pomemben prispevek k razumevanju nastanka omenjenega športa. Že nekaj tisočletij pred našim štetjem so na Kitajskem igrali udarjali žogo z nogo po točno določenih pravilih. Tudi mnoge druge razvite kulture tistega časa so začele gojiti podobne predhodne oblike nogometne igre. V srednjem veku in v začetku novega veka so bila središča nogometna Anglija, Francija ter Italija. Današnji nogomet se je razvil iz iger, igranih v času zgodnjega srednjega veka v Angliji. Leta 1863 doseže nogomet stopnjo, ki jo štejejo za začetek današnjega nogometa, saj v Angliji zapišejo prva pravila in ustanovijo nogometno zvezo (FA). Iz Anglije se je igra, s pomočjo kolonializma in drugih oblik globalizacije, prenesla po vsem kontinentu. Leta 1904 v Parizu ustanovijo FIFA – mednarodno nogometno zvezo. Nekoliko kasneje kot pri naših sosedih je prišel nogomet tudi na Slovensko. Po eni strani z Dunaja, glavnega mesta takratne avstro-ogrske monarhije, kamor smo po državni ureditvi takrat Slovenci spadali, po drugi pa iz Prage, s katero smo imeli izredno dobre kulturne zveze. Igra se je na Slovenskem pojavila najprej v večjih urbanih središčih, predvsem tam, kjer so bile srednješolske institucije. Leta 1910 so dijaki vseh srednjih šol v Ljubljani ustanovili dijaški nogometni klub Hermes. Nekako ob istem času smo dobili tudi kluba v Trstu in Gorici. Leta 1911 pa so kot protiutež nastajanju nemških klubov Slovenci ustanovili prvi slovenski nogometni klub Ilirija. Zaradi prve svetovne vojne je bila večina športnih dejavnosti prekinjena, nogometni klubi so s svojim delom nadaljevali spomladi leta 1919.

Key words: *soccer, football development, the first soccer ball, the first Football Association, the development of football rules*

THE OUTLINE OF THE FOOTBALL DEVELOPMENT SINCE FIRST WORLD WAR

BOŠTJAN ŠELEKAR

University of Ljubljana, Faculty of Sport, 2010

Sports Training, Theory and teaching methodology of soccer

Number of pages	: 64
Number of pictures	: 23
Number of tables	: 4
Number of graphs	: 0
Number of sources	: 26
Number of attachments	: 0

Abstract

The thesis presents the historical development of football before the First World War and is an important contribution to understanding the creation of football. Even in the first century in China football was known as play with specific rules. And also in many other countries soccer was developed early..The so-called Cambridge rules were set as the basis for the development and consolidation of existing rules. In England, they started playing for the championship trophies and provinces, since 1899 and also played interstate matches. In 1904, an international football association - FIFA was established. The Olympic football tournaments are aired since 1908, the World Championships were first played in 1930. On one hand, from Vienna, the capital of the Austro-Hungary monarchy, which took place in state regulation, on the other, from Prague, with which Slovenia had a very good cultural associations. The reports of Slovenian secondary schools soon after 1900 indicate that the students loved to play "the border and the German football." Subsequently, reports appeared in the "English" football, first in Maribor in 1906 and then in Ljubljana, Gorica, Celje, etc.. In 1910 the students of all secondary schools in Ljubljana founded student football club, called Hermes. Somehow, at the same time we also get the club in Trieste and Gorizia. In 1911 as a counterbalance to the emergence of German clubs in Maribor, Celje and Ptuj the first Slovenian football club Illyria was founded.

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA.....	3
3	CILJI.....	3
4	METODE DELA.....	3
5	NASTANEK NOGOMETA	4
5.1	NOGOMET V ZGODNJIH CIVILIZACIJAH	5
5.1.1	Stara Kitajska.....	5
5.1.2	Japonska	7
5.1.3	Antična Grčija.....	10
5.1.4	Rimljani.....	11
5.1.5	Azteki.....	12
5.2	NOGOMET OD SREDNJEGA VEKA DO 19. STOLETJA	13
5.2.1	Anglija.....	14
5.2.2	Italija.....	16
5.2.3	Francija	17
5.3	RAZVOJ NOGOMETA V 19. STOLETJU.....	19
5.3.1	Postavitev pravil in ustanovitev angleške nogometne zveze	19
5.4	ŠIRITEV NOGOMETA IZ ANGLIJE	23
5.4.1	Razvoj nogometa na Jugoslovanskih tleh.....	25
5.5	ROJSTVO MEDNARODNE NOGOMETNE ZVEZE - FIFA.....	27
6	RAZVOJ NOGOMETA NA SLOVENSKIH TLEH DO OBDOBJA PRVE SVETOVNE VOJNE...28	
6.1	SLOVENSKI NOGOMET DO USTANOVITVE PRVIH KLUBOV (1890 – 1910)	28
6.2	USTANOVITEV PRVIH KLUBOV	30
6.2.1	Dijaški nogometni klub Hermes	31
6.2.2	Slovenski footbalski klub Ilirija.....	33
6.2.3	Ostala nogometna moštva na Slovenskem.....	51
6.3	STANKO BLOUDEK IN NJEGOV PRISPEVEK K RAZVOJU NOGOMETA	52
7	SKLEP	54
8	LITERATURA IN VIRI.....	57

KAZALO SLIK

Slika 1: Razširjenost nogometa po svetu leta 2008	2
Slika 2: Slikovni prikaz starokitajskega nogometa	5
Slika 3: Prikaz nogometne igre v času dinastije Han	6
Slika 4: Potek igre nogometa	8
Slika 5: Oprema nogometaša	9
Slika 7: Vključena nogometna igra med 11 - 12. stoletjem	10
Slika 6: Vključan grški prikaz iger z žogo	10
Slika 8: Harpastum na mozaiku v Vili Romana Casala	11
Slika 9: Harpastum	11
Slika 10: Igranje pri Aztekih	12
Slika 11: Ohranjena nogometna žoga iz 12. stoletja	14
Slika 12: Richard Mulcaster	15
Slika 13: Calcio	16
Slika 14: Grafika francoskega nogometa	17
Slika 15: Prvo uradno nogometno moštvo "Sheffield FC« 1855	19
Slika 16: Anglija vs. Škotska, 1877	22
Slika 17: Dijaški nogometni klub Hermes iz Ljubljane - 1910	31
Slika 18 : Moštvo dijaškega nogometnega kluba Hermes v Ljubljani	31
Slika 19 : Po tekmi Ilirija - Slavija v Ljubljani, 1913	45
Slika 20: Ilirija: Concovtlija (Zagreb)	47
Slika 21: Ilirija - Češka Tehnika (Brno) na novem igrišču na - dirkališču	49
Slika 22: igralci slovani iz let 1913	51
Slika 23: Stanko Bloudek	52

KAZALO TABEL

Tabela 1: Tekme Ilirije med leti 1911 – 1914	37
Tabela 2: Igralci Ilirije (člani I., rezervnega in II. moštva) v letih 1911-1914	38
Tabela 3: Tekme Ilirije 1911-1914	39
Tabela 4: »Domovinstvo« nasprotnikov Ilirije	42

1 UVOD

Nogomet je fenomen, ki nima racionalne razlage, in prav v tem je njegov čar. Nasprotniki tega športa govorijo o dvaindvajsetih »norcih«, ki se nesmiselno podijo za isto žogo. S hladnega znanstvenega vidika imajo verjetno celo prav. Vendar se nogometa ne da preučevati s tako odmaknjenega zornega kota. Nogomet je strast, ki živi, obstaja in se bliskovito širi na podlagi emocij.

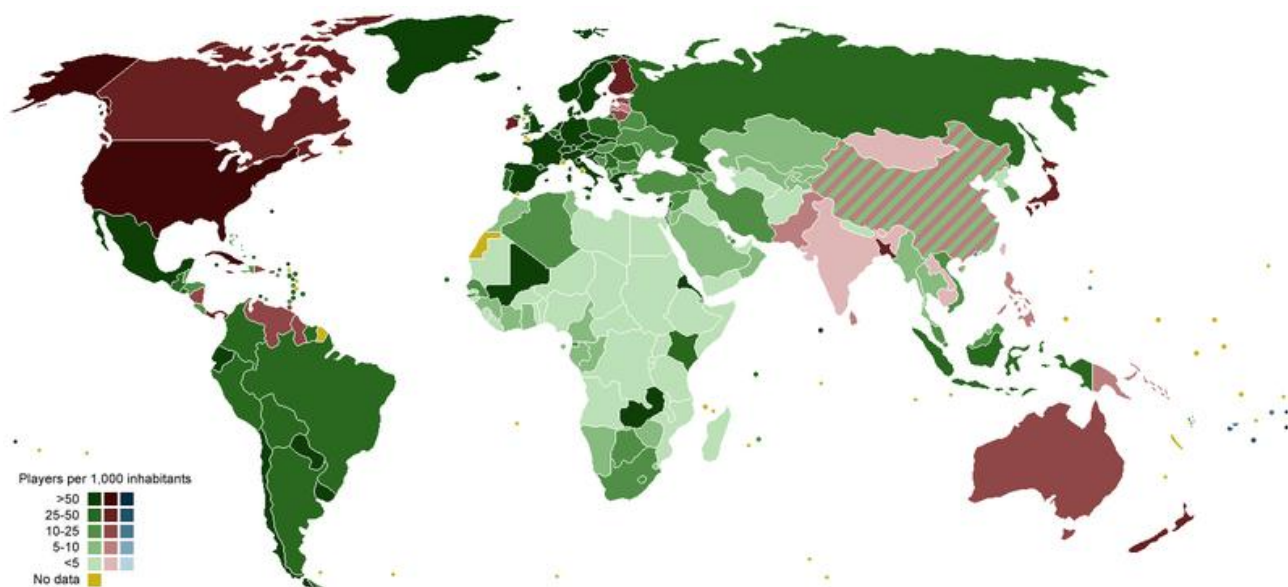
Tisti, ki ni nikoli doživel nepopisne sreče, ko žoga v ključnem trenutku zatrese nasprotnikovo mrežo, ali neznosnega razočaranja, ko se mu posmehuje iz lastne, ne ve, kaj je nogomet. Kdor ni čutil mravljincev ob prihodu na stadion, kjer se tre sto tisoč gledalcev, bo težko opazil, kje se skriva privlačnost te igre, ki lahko ustavi vojne, in jih tudi povzroča, ki ima tako moč, da omrtvi cela mesta, ustavi industrijo, preloži pomembne sestanke državnikov, ki je skušnjava politikov, orodje diktatorjev, predmet idealistov, užitek žonglerjev, oaza zaslužkarjev, boj za oblast, denar, prestiž, šov vseh šovov, spektakel spektaklov, obljubljena dežela turizma z množicami, ki so pripravljene preleteti pol sveta za klubsko ali reprezentančno majico, drama, komedija, tragedija, proza, balet, fair play, vsi za enega in eden za vse, plemenitost, zavist, neizprosna konkurenca, veliki in mali ekrani, poslastica za televizijske in filmske režiserje, predmet sociologov in psihologov, ki imajo – pa naj se opredelijo za ali proti – snovi za celo večnost. Vse to in še več je nogomet.

Nogomet je šport, ki prevzame vsakogar, tako mlajšo kot starejšo populacijo ljudi, saj oboji radi igrajo, gledajo in berejo o nogometu. Nogomet danes ni več zgolj le šport, postal je tudi posel, reklama; okoli njega se je razvila prava industrija. Postal je vsesplošni dogodek, ki združuje ljudi različnih nacionalnosti, socialnih slojev, verskih pripadnosti, političnih usmeritev in ekonomskih zmožnosti na enem mestu.

Je nedvomno šport številka ena na svetu in kot kaže mu nobeden šport tega mesta še nekaj časa ne more odvzeti. Okrog njega se vrti ogromno denarja, med drugim pa sklepa tudi bogate posle. Neprestano je prisoten v medijih, ki mu posvečajo veliko pozornosti. Tako kot vse ostalo, pa ima tudi nogomet svojo zgodovino. Ravno zato ker me zraven nogometne igre zanima tudi zgodovina, predmet diplomskega dela sega prav na področje zgodovine nogometa. Za nadaljnje delo v nogometu je po prepričanju mnogih pisanje diplomskega dela iz področja zgodovine nogometa nesmiselno, saj ti le-ta naj ne bi ponudila nobenih konkretnih znanj, ki bi ti lahko koristila za bodoče delovanje v nogometu. Sam sem seveda drugačnega mnenja, še več, prepričan sem, da prav pogled v zgodovino lahko razkrije vsak problem, ki se danes odraža na nogometnih igriščih. Ravno z iskanjem izvora problema, ki sega v zgodovino, lahko najdeš rešitev za nadaljnje delo.

Nogomet je v zadnjih desetletjih prav tako postal pomemben dejavnik v sodobni družbi. V poldrugem stoletju je preživel številne politične, ekonomske in socialne pretruse, vendar se zdi, da je danes močnejši kot kdajkoli prej. Mednarodna nogometna zveza (FIFA) se lahko pohvali z večjim številom držav članic (204) kot Združeni narodi (187). Z nogometom se ukvarja kar 3,66% svetovne populacije in da ne govorimo o navijačih, ki jih lahko preštevamo v milijonih (Vasle, 2002).

Nogomet - družbena igra, ki je na prelomu v tretje tisočletje prerasla v planetarni fenomen, danes povezuje ljudi različnih ras, veroizpovedi, kultur in nacionalnosti z vsega sveta. Nogomet v današnjem času vse pogosteje postaja sredstvo, s katerim ljudje merijo svoje športne, kulturne in politične moči.

Slika 1: Razširjenost nogometa po svetu leta 2008 (povzeto po: www.fifa.com, 12.05.2010)

2 PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA

Namen diplomskega dela je podati reprezentativno sliko razvoja nogometa od »pranogometa« zgodnjih civilizacij ter nadaljnji razvoj športne panoge do prve svetovne vojne. Obenem je namen naloge prikazati zgodovinski razvoj panoge na področju celotne Evrope in kako se je razvil nogomet na območje Slovenije kot samostojne regionalne enote.

3 CILJI

Diplomsko delo zajema zgodovinski oris razvoja nogometne igre in nogometa kot samostojnega športa. Aplikativno vrednost predstavlja reprezentativen oris zgodovinskega razvoja nogometa, ki bi v nadaljevanju služila kot bazična podlaga razširjeni retrospektivni raziskavi razvoja svetovnega in slovenskega nogometa v obravnavanem obdobju. Naloga poskuša izničiti subjektivizacijo posameznih avtorjev, ki je posledica politične ideologije, na ta način je podana objektivna razlaga problematike. Nalogo je mogoče v nadaljevanju nadgraditi in razširiti z raziskovalnimi nalogami, ki bi zajele starostno, spolno in ideološko raznoliko populacijo, ter statistično predstavile njihovo poznavanje problematike, ter morebitne medgeneracijske razlike ali druge statistično pomembne razlike. Cilj diplomske naloge tako predstavlja kronološki objektivni prikaz razvoja nogometa neodvisno od politične ideologije.

4 METODE DELA

Diplomska naloga je monografskega tipa. Uporabljena je predvsem deskriptivna metoda dela. Dodatno so uporabljene predvsem uporabljene metoda analize, metoda dedukcije, metoda indukcije, ki nudijo podroben objektivni prikaz obravnavane problematike in obenem subjektivni prispevek avtorja, kreiran na podlagi analizirane literature.

Kot vir podatkov in informacij je uporabljena različna razpoložljiva domača in tuja literatura ter internetni viri. Poleg pisnih virov je naloga podprta z znanjem in izkušnjami strokovnih delavcev ter lastnim znanjem in kritičnostjo, pridobljeno tekom šolanja.

5 NASTANEK NOGOMETA

Igra je obstajala v različnih oblikah že nekaj tisočletij pred našim štetjem in je starejša od kulture. V civilizacijsko še nerazviti družbi je človek spontano odvečno delovno moč in prosti čas izrabljajal v nekako igrivem delovanju, v igri in plesu, ki je bilo podobno obrednemu, religioznemu vedenju. Zametki primitivnih oblik nogometa segajo že v daljno preteklost. Nekatere vrste igre z žogo so se pojavile že v starem Egiptu, na Kitajskem, v Indiji in pri nekaterih drugih starih kulturah iz obdobja pred našim štetjem. O pranogometu v omenjenih civilizacijah pričajo številne zgodovinske najdbe in risbe iz tega obdobja. Pranogomet pa je prav tako zgodovina znamenj, simbolov, bogov in iger (Rednedge, 1997).

Žogo, ki je najstarejši igralni pripomoček, so že v prastarih časih udarjali tudi z nogo. Pranogomet je tisočletja veljal za simbol rodovitnosti in so ga prištevali k hrupnim igram, s katerimi naj bi izganjali zle duhove. Že nekaj tisočletij pred naši štetjem so na Kitajskem igrali nogomet po točno določenih pravilih. Tam je veljala ta oblika igre za simbol "mladega sonca", zaradi česar so jo igrali večinoma pomladi. Tudi v mnogih drugih kulturah je bil pranogomet "velikonočna" igra. Okrog leta 1300 so ga igrali v samostanih karolinškega kraljestva. V Italiji so imeli nogomet za plemiško igro. Prvikrat ga omenjajo leta 1490 v Firencah, kjer so ga igrali na zaledenelem Arnu in ga imenovali "calcio". Vsako moštvo (praviloma 20 do 40 igralcev) je nosilo posebno pisano nošo. Gola sta bila odprta šotora, ob njej pa sta imeli prostor godbi. Francoski "soule" je bil pretežno stanovska igra. Že od srednjega veka dalje so bile Elizejske poljane pred vrati Pariza znano prizorišče te igre (Rednedge, 1997).

Tako imenovana Cambridgeška pravila iz leta 1848 so osnova za razvoj in utrditev še danes veljavnih pravil. Angleži so v pravilih prvič jasno zapisali, da se žoga lahko udarja z vsemi deli telesa razen rokami. Uporaba rok je dovoljena samo za prenos žoge na mesto izvajanja. Cambridgeška pravila veljajo za ločnico med pranogometom in prvimi oblikami sodobne nogometne igre. V Angliji nato leta 1863 ustanovijo nogometno zvezo in začnejo igrati za prvenstva dežel in pokale, od leta 1899 pa igrajo tudi meddržavne tekme. Leta 1904 so ustanovili mednarodno nogometno zvezo – FIFA. Olimpijski nogometni turnirji so na sporedu od leta 1908, za svetovno prvenstvo pa se prvič igra leta 1930 (Macdonald 1977).

Vse oblike iger z žogo, kjer so žogo udarjali tudi z nogo, do Cambridgeških pravil ne moremo direktno povezati z razvojem nogometa. Vse oblike veljajo le za nekakšno osnovo, iz katere se je kasneje razvila sodobna nogometna igra, zato te oblike iger imenujemo pranogomet.

Karakteristike igre tistega časa:

- izvaja se znotraj omejenega prostora,
- izvaja se s pomočjo pravil, ki jih igralci sprejemajo prostovoljno oziroma, ki jih v situacijah igranja slepo obvezujejo, na področju igre nimajo običaji in zakoni vsakdanjega življenja nobene vrednosti,
- igra je izjemna in fiktivna,
- igra je svobodno dejanje, ni običajno niti pravo življenje (Rednedge, 1997).

5.1 NOGOMET V ZGODNJIH CIVILIZACIJAH

Igre z žogo so sicer starejše od pisane zgodovine človeštva. Po ohranjenih dokumentih je mogoče sklepati, da so jih poznali domala v vseh antičnih družbah, od Egipta do stare Grčije in starega Rima, in celo do Kitajske in Avstralije – celo Inki niso izjema (Macdonald 1977).

Pranogomet sega že v peto tisočletje pred Kristusom. Izumili so jo Kitajci. Žogo so kmalu posvojili Rimljani in Julij Cezar naj bi na svojih osvajalnih pohodih to igro pripeljal v francoske province in v Britanijo. Nogomet je torej prišel na Britansko otočje po zaslugi Rimljanov, Angleži pa so jo popularizirali (Macdonald 1977).

5.1.1 Stara Kitajska

Prvi podatki o obliki nogometne igre so zabeleženi okoli 2500 let p.n.š na območju današnje Kitajske. Igra se je imenovala Tsu-Chu. Tsu pomeni udariti z nogo, chu pa je žoga. Če besedi povežemo, dobimo besedno zvezo brcati žogo. Igra je bila izjemno zahtevna. Cilj je bil udariti žogo z nogo skozi luknjo v majhni mreži premera 30-40 cm, ki je bila na višini 9 metrov napeta med dvema bambusovima palicama. Igralcem je bilo dovoljeno uporabljati vse dele telesa, le uporaba rok je bila prepovedana. Po zapisih lahko sklepamo, da je bila potrebna izjemno visoka raven znanja za igranje te igre. Igra se je običajno igrala v času praznovanja cesarjevega rojstnega dne (Riordan, 1999).

Slika 2: Slikovni prikaz starokitajskega nogometa (povzeto po www.chinaacient.com, 19.05.2010)

5.1.1.1 DINASTIJA TSIN (255 p.n.š – 206 p.n.š.)

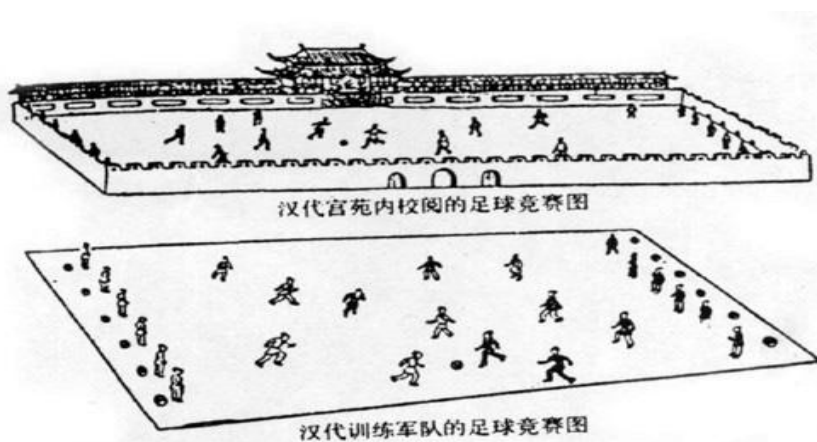
Obliko igre Tsu-Chu so v tem času igrali predvsem carski vojaki. Igra je bila del telesno-vzgojnega programa za usposabljanje vojakov z namenom izboljšati gibljivost in pripravljenost. Torej v začetku je bila igra namenjena vojakom šele kasneje so jo začeli igrati tudi navadni ljudje. Nogometna igra je veljala za simbol "mladega sonca", zaradi česar so jo igrali večinoma pomladi (Riordan, 1999).

5.1.1.2 DINASTIJA HAN (206 p.n.š – 220)

V tem obdobju je igra pridobila na razsežnosti. Iz tega obdobja so najdeni zapisi v vojaških priročnikih o opremi potrebni za igro. Posebnost je 'zuqui'. Gre za usnjeno žogo velikosti današnje odbojarske žoge, napolnjena s perjem in človeškimi lasmi. Veliko je k razvoju nogometa v tem obdobju prispeval tudi vladar Wudi (156 p.n.š. – 87 p.n.š), ki je bil velik oboževalec omenjene igre. Ko je zavzel območje centralne Azije je ukazal, da se morajo vsi dobri igralci Tsu-Chija preseliti v njegovo mesto, tako da jih bo on lahko opazoval med igro. Včasih je po celi dan preživel ob gledanju te igre, nemalokrat pa se je zgodilo, da jo je tudi sam igral (Charles, 2002).

5.1.1.3 DINASTIJA TANG (618 – 907)

Precej kasneje, okrog leta 700, je v obdobju dinastije Tang igra povsem izgubila vojaški pomen. Kitajci so iznašli usnjeno žogo, s katero je igra postala bolj dinamična in imela nekaj več taktičnih značilnosti današnjega športa. Igra je prav tako v tem času pridobila na priljubljenosti in razsežnosti. Posebnost tega obdobja je, da so Tsu-Chu igrali tudi ženske (Riordan, 1999).

Slika 3: Prikaz nogometne igre v času dinastije Han (povzeto po www.cinaculture.com, 18.5.2010)

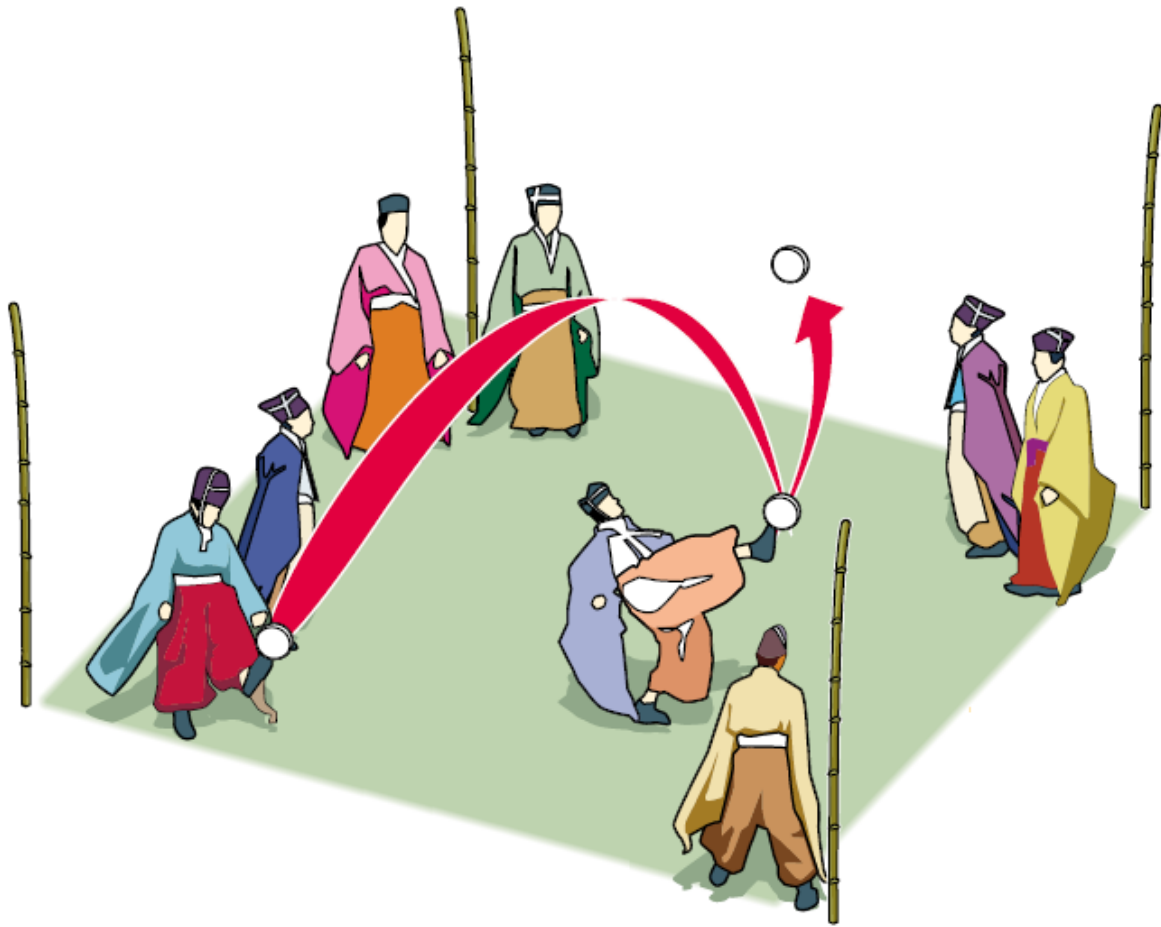
5.1.1.4 DINASTIJA QING (1644 - 1911)

Tsu-Chi je kot samostojna igra obstajal in pridobival na priljubljenosti tja nekje do časa dinastije Qing nakar ga nadomesti »zahodni nogomet«, ki pride na Kitajsko skupaj s kolonialisti. Kljub vsemu pa Tsu-Chu nima direktne povezave za razvojem nogometa, kakršnega poznamo danes, tako da ga težko štejemo za predhodnico nogometa, ampak samo kot obliko igre z žogo iz katere se je razvila sodobna nogometna igra (Riordan, 1999).

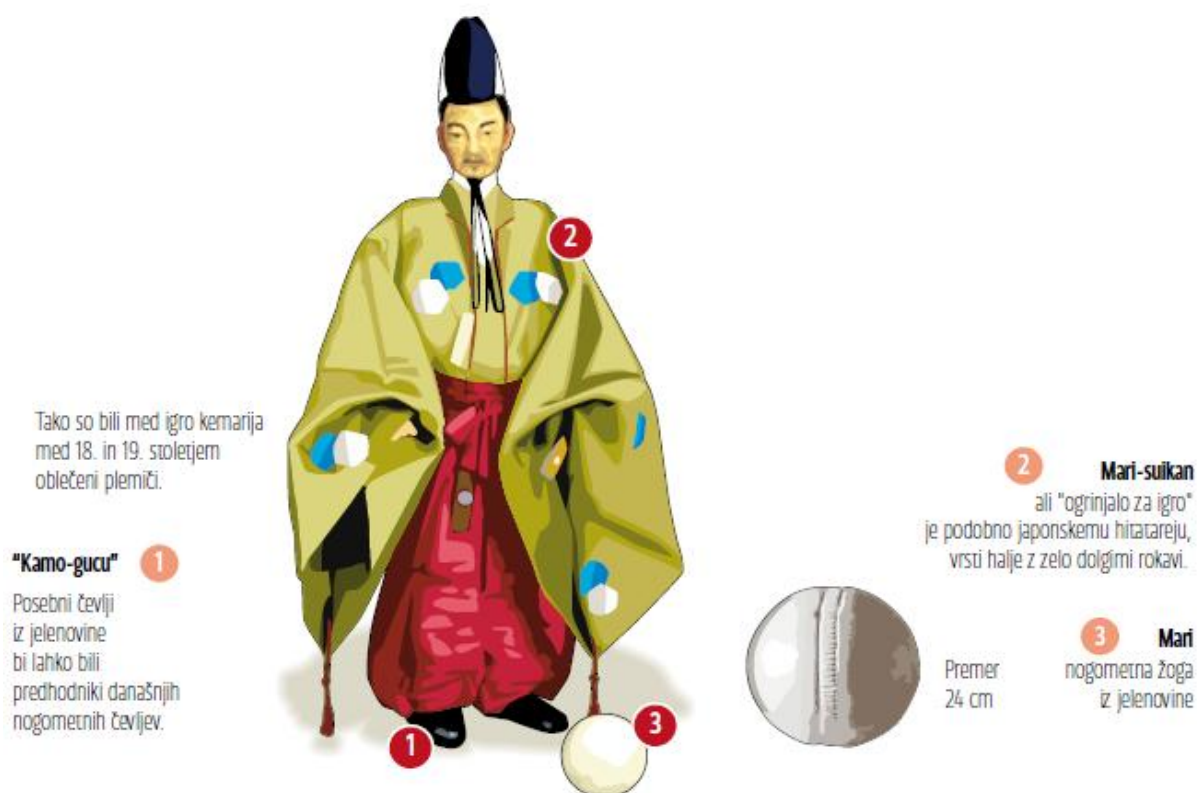
5.1.2 Japonska

Podobno igro kot Kitajski Tsu-Chi so nekaj sto let kasneje začeli igrati pranogomet tudi Japonci. Igro so imenovali *kemari* (v nekaterih zapisih se pojavlja tudi izraz *Kenatt*). *Kemari* je imel v japonski družbi obredno vlogo, pri čemer pa ni šlo za tekmovanje ali boj za posedovanje žoge, kot pri Kitajcih, ampak so si igralci med seboj podajali žogo in si pri tem prizadevali, da jim žoga ne bi padla na tla (Zatsuroku, 2004).

Osnovno pravilo igre je bilo, da si je skupina osmih igralcev poskušala prizadevati, da se žoga čim dlje ne dotakne tal. Igrišče ("Mari-no-niva") je bilo pravokotno, vogale pa so označevale štiri drevesne veje (češnja, vrba, bor in javor). Sprava igralci niso nosili kakšnih posebnih oblačil oziroma dresov, razen plemstva. Pozneje se pojavijo posebna oblačila imenovane hitatare. Med brcanjem žoge so igralci vzklikali "jaa", "arii" ali "oh". Igro so igrali tako ljudje iz nižjih slojev, kakor tudi plemstvo in celo sam cesar (Zatsuroku, 2004).

Slika 4: Potek igre nogometa (povzeto po: <http://bor.czp-vecer.si>, 23.5.2010)

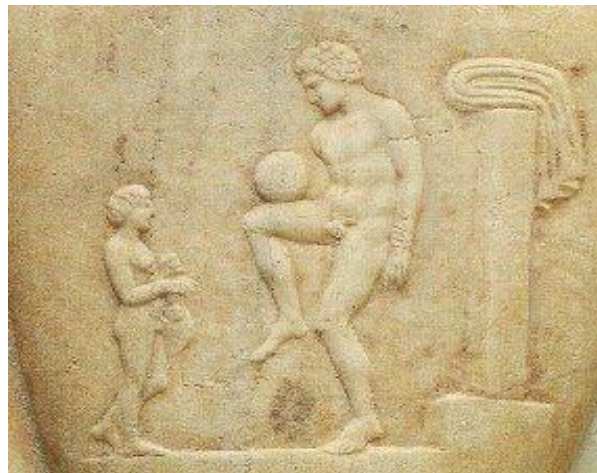
Slika 5: Oprema nogometaša (povzeto po: <http://bor.czp-vecer.si>, 23.5.2010)

Igra je iz stoletja v stoletje med Japonci pridobivala na priljubljenosti. Največji razcvet je doživela v obdobju od 10. do 16. stoletja, ko so igro igrali tudi samuraji in od 17. do 19. stoletja (obdobje edo), ko se je igra razširila med pripadnike najštevilčnejšega srednjega sloja. Nekateri raziskovalci verjamejo, da je ravno Marco Polo (1254 - 1324) odkril kemari na enem izmed svojih popotovanj na daljni vzhod in ga pripeljal v Evropo. Toda nogomet je takrat v Evropi že obstajal, tako da ne moremo trditi, da je nogomet prišel na najstarejšo celino preko Marca Pola (Zatsuroku, 2004).

Igro so povsem prenehali igrati nekje v sredini 19. stoletja. Leta 1903 so *kemari* ponovno obudili in jo še danes prikazujejo na številnih festivalih.

5.1.3 Antična Grčija

Na drugem koncu sveta, v Grčiji, so prav tako ostali naslikani dokazi o tem, da so nogomet oziroma obliko udejstvovanja z žogo gojili že v antiki. Predvsem Špartanci so igrali pranogomet, o tem pričajo tudi številne poslikave na vazah in mozaikih (Liddell, 1940).

Slika 6: Vklasan grški prikaz iger z žogo (povzeto po www.athenascommunity.com, 19.5.2010), shranjen v Nacionalnem arheološkem muzeju Atene.

Načeloma je zelo malo je znanega o grških igrah žogo in njihovem vplivu na sodobni nogomet. Toda kljub vsemu je bila antična Grčija mogočna civilizacija tako da se njihova zgodovina iger z žogo se začne približno 800 let pred našim štetjem z igro imenovano Episkyro. Ena izmed osnovnih pravil igre je bila, da so žogo lahko nosili z rokami in nogami, kar pa seveda danes ne velja za nogomet ampak za rugby. Kljub vsemu je kar nekaj značilnosti igre podobnih nogometni igri. Izpostavimo lahko podobne dimenzije igrišča in pa število igralcev, ki je sestavljalo ekipo (12). Zanimivost igre je, da so jo igrale tudi ženske, udeleženci pa so igrali goli (Liddell, 1940).

Druga igra, ki so jo gojili Grki se je imenovala Harpastron. Beseda v dobesednem prevodu sicer res pomeni rokomet, vendar je tudi ta imela, kar nekaj skupnih točk z nogometno igro. Kljub vsemu pa Episkyro in Harpastron strokovnjaki priznavajo kot predhodnico rugbyja oziroma rokometeta (Wilson, 2005).

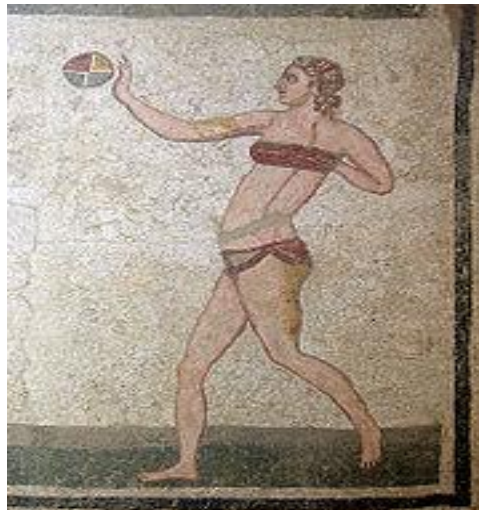

Slika 7: Vklasana nogometna igra med 11 - 12. stoletjem (povzeto po www.athenascommunity.com, 19.5.2010).

5.1.4 Rimljani

Nekateri zgodovinarji štejejo za pravega predhodnika sodobnega nogometa starorimski harpastum, ki so ga Rimljani spojili iz starogrških iger episkiro in harpastron. Obdobje začetka te igre sega nekaj desetletij po rimski osvojitvi Grčije (146 p.n.š.) (Nardo, 1999).

Žogo je bilo mogoče tako brcati kot jo prijemat, zato je harpastum obenem tudi prednik ragbija ter ameriškega nogometa. Na pravokotnem, izključno travnatem polju, ki je bil le malce manjši od današnjih dimenzij velikega igrišča za nogomet, razdeljenem na dva dela in omejenem s črtami, ga je igralo od pet do dvanajst sodelujočih v dveh moštvih (Nardo, 1999).

Slika 8: Harpastum na mozaiku v Vili Romana Casala (povzeto po www.romeacient.com, 15.5.2010)

Žoga je bila narejena iz žice in usnja, ter in polnjena s spužvo ali živalskim krznom. Bila je manjša, saj je imela približno 8 cm v premeru. Vsako moštvo je moralo kar najdlje držati žogo na svoji polovici, nasprotniki pa so si jo skušali prilastiti in jo spraviti na svojo polovico. Pomembno pravilo je bilo, da je mogoče rušiti samo igralca, ki ima žogo, kar je povzročilo razvoj podajanja in začetek taktičnega sodelovanja igralcev. Igralci te igre so se specializirali za določene vloge. Julij Cezar in njegovi generali so igro uporabljali za ostrenje bojvniške pripravljenosti legij, saj so bile dovoljene precej grobe oblike jemanja žoge. Armade Rima so harpastum ponesle v vse kotičke Evrope, med drugim v Anglijo, ki velja za domovino sodobnega nogometa. Kamorkoli je rimska vojska s svojim širitvenim načrtom ponesla to igro, je bila s strani lokalnega prebivalstva izjemno dobro sprejeta. (Nardo, 1999).

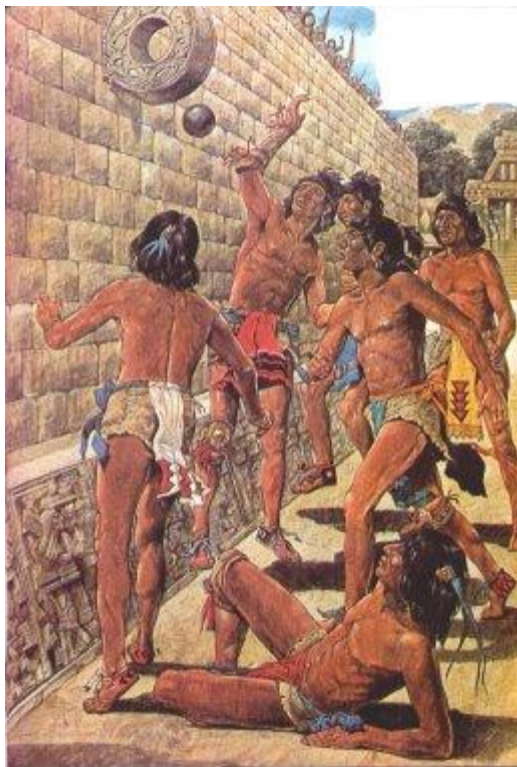

Slika 9: Harpastum (povzeto po www.romeacient.com, 15.5.2010)

5.1.5 Azteki

Zgodovina iger z žogo pri Aztekih naj bi po nekaterih virih bila stara več kot 3000 let, vendar prvi dokazi o igri imenovani Tlachtli segajo v 5. stoletje p.n.š.. Torej gre za še starejšo obliko igre z žogo kot Tsu Chu, vendar je ne moremo šteti za predhodnika nogometa, saj so v igri zajeti elementi košarke, odbojke in nogometa. Igro so izumili Olmeki, ki so živeli v deželi kavčuka (Nawrat 1998).

Za igro so potrebovali velik podolgovat prostor, kjer sta bili na levi in desni strani visoki kamniti steni, na vsaki steni pa je bil kakšne tri metre od tal kamniti obroč. Igro sta igrali dve moštvi, cilj igre pa je bil da se spravi težko kavčukovo žogo skozi obroč. Igralci so žogo lahko odbijali samo z boki, na katerih so imeli nameščeno oblačilo s kavčukom, da se je žoga lahko odbijala. Prepovedana je bila uporaba rok. Nekateri sicer trdijo, da so si lahko pomagali tudi z komolci ali koleno, vendar so to bolj ali manj domneve. Igra je kasneje dobila verski pomen. Po končani igri, ta je lahko trajala tudi več tednov, saj neodločenega izida ni bilo in je ena od ekip morala zmagati. Ekipa, ki je zmagala je morala žrtvovati svojega kapetana. Tudi tukaj so si mnenja zgodovinarjev različna, saj nekateri trdijo, da so svojega kapetana morali žrtvovati poraženci (Nawrat 1998).

Slika 10: Igranje pri Aztekih (povzeto po <http://www2.hawaii.edu/~mccorkhi/rubber.html>, 23.5.2010)

Največje tovrstno igrišče je zagotovo osrednje igrišče v Chichen Itzi, vprašanje pa je, če so tam tudi res igrali. To igrišče je namreč z razliko od ostalih imelo zelo visoko, stene so bile ravne, medtem ko so drugod nižje in predvsem poševne. Zato predvidevajo, da ima to igrišče samo simbolno vlogo. Žoga je simbolizirala sonce, zato ni smela pasti na tla. Igro je lahko spremljala samo vladajoča elita. Ob tekmah pa so se pojavile tudi prve oblike stav (Nawrat 1998).

5.2 NOGOMET OD SREDNJEGA VEKA DO 19. STOLETJA

V srednjem veku in v začetku novega veka so bile znane "igre" v Angliji in Franciji, s ciljem tekanja in borbe za "žogo" (iz različnih materialov oblikovana krogla). V 14. stoletju je v Firencah prav tako obstajala igra z imenom calcio (giuoco del calcio - igra brcanja). V tej igri je sodelovalo 54 igralcev in 6 sodnikov ter je dovoljevala igro z roko. V Britaniji igro imenovano football prvič zasledimo v 12. stoletju, ko so jo po mestih igrali različne tolpe, ki so skozi igro kazale svojo moč, igrali pa so jo tudi na podeželju. Igre se je udeleževalo veliko število igralcev in gola sta bila narazen tudi miljo in več. Football je bila pogosto zelo nasilna in nevarna, zato je bila povezana s Shrovetide (dan, ko so se ljudje navadno spovedali) in se je zanjo uveljavilo ime Shrovetide Football. Oblike tega nogometa so se v Angliji uveljavile tudi do začetka 20. stoletja. Angleški kralji so ta nogomet skozi zgodovino z različnimi odloki poskušali zatreti, a jim ni uspelo. Nasprotno, nogomet je v času vladanja Tudorjev in Stuartov postal še bolj priljubljen. Oliver Cromwell ga je sicer začasno prepovedal, vendar so ga pod vladavino Karla II začeli ponovno igrati. V prvi polovici 19. stoletja je postal popularen na angleških javnih šolah in je še vedno vključeval večje število nogometašev.

Najverjetneje se je današnji nogomet razvil iz iger, igranih v tem času v Angliji, ki so se razvijale ločeno in neodvisno od tistih v Franciji in Italiji. Nogometna igra, kakršno poznamo in razumemo danes, se je oblikovala leta 1863 s prvimi pravili in ustanovitvijo Angleške nogometne zveze.

Pomembno dejstvo je, da sta si v ljudskem pogledu srednjega veka nasprotovali moštvi s homogeno socialno kulturo; ena vas proti drugi vasi, mesto proti vasi, višji razred proti nižjemu, lončarji proti splavarjem... Igra ni imela jasno določenih pravil in števila igralcev, niti je ni v začetku nadzoroval birokratski aparat. Tako je nogomet že odražal tedanje družbene odnose, kjer so se ljudje začeli združevati v cehe, klane oziroma manjše družbene strukture, med katerim je poteka boj za kapital in družbeno veljavo.

5.2.1 Anglija

Prvotno obliko nogometne igre naj bi na angleška tla prinesli Rimljani med njihovim širjenjem rimskega imperija. Igra je bila zaradi grobosti in načina igranja sicer veliko bolj podobna današnjemu rugbyju, saj je bilo treba žogo z nogami spraviti za osnovno črto nasprotnika. Ta oblika igre je bila do petega stoletja zelo priljubljena (Magoun, 1929).

Slika 11: Ohranjena nogometna žoga iz 12. stoletja (povzeto po www.derby.gov.uk, 15.5.2010)

V Evropi se je v drugi polovici srednjega in prvi polovici novega veka predvsem v Angliji, Franciji in Italiji razvila igra z žogo, ki pa je imela še nekoliko več značilnosti današnjega nogometa. Kljub vsem preobrazbam, ki jih je doživljala je še vedno vsebovala veliko elementov borilnih športov. V Angliji pa so bili že takrat najbližje sodobnemu

nogometu, le da je v precej grobi igri z žogo sodelovalo precej večje število udeležencev, kot to poznamo danes. Igra je bila izjemno priljubljena med prebivalci delavskega razreda. Do 11. stoletja so bile tekme pogosto odigrane med vasmi, igrišče pa je bilo zelo veliko in dolgo vmesno področje. Igrišče ni imelo dimenzij, ponavadi je bilo omejeno z ulicami, polji, travniki... Igra je bila neverjetno nasilna, saj je bilo dovoljeno z rokami in nogami udarjati nasprotnika v vse dele telesa. Ne redko so po tekmi ostali "na igrišču" številni ranjeni in mrtvi nogometaši. Poleg telesnih poškodb je med igro nastalo tudi veliko materialne škode na poljih, ograjah, hišah, industrijskih poslopih... Mesta so v tem času gledala na to igro, kot na igro namenjeno podeželskim prebivalcem (Harvey, 2005).

Kljub vsemu je v drugi polovici 12. stoletja igra dosegla tudi London. Po Londonu in drugih mestih so nogomet igrale različne tolpe, ki so skozi igro kazale svojo moč. Igrali pa so jo še vedno tudi na podeželju. Igre se je udeleževalo veliko število igralcev. Gola sta bila narazen tudi miljo in več. (Magoun, 1929).

Ker je igra, ki je bila nasilna in je povzročala veliko škodo med mestnimi prebivalci pa vedno bolj in bolj priljubljena, jo je Kralj Edvard II 13. aprila 1314 z uradnim razglasom prepovedal. Za igranje nogometa je bila zagrožena zaporna kazen. Kralj Edvard II je bil zaradi poraza veliko večje in mogočnejše angleške vojske s Škotsko v bitki pri Barnockbornu pogosto obravnavan, kot nesposoben vladar. Z odlokom o prepovedi igranja nogometa pa si je samo še povečal število nasprotnikov. Toda tudi ko je prestol zasedel njegov sin Edvard III, se položaj nogometa ni nič izboljšal. Leta 1331 je izdal nov zakon o prepovedi nogometa. Tudi v času med stoletno vojna Anglije in Francije (1338 – 1453) so vladarji Edvard III, Rihard II, IV in Henrik IV, V vztrajali pri prepovedi igranja in zaporni kazni, saj jih je bilo strah, da bodo ljudje porabili preveč časa za igranje te priljubljene igre. Seveda je bil razvoj igre omejen tudi v tem pogledu, da se z njim ni ukvarjalo plemstvo. Ime, ki so ga uporabljali za igro je bilo enostavno »igra z žogo – Ball play«. Izraz *football* se prvič pojavi v 15. stoletju. Vendar ne gre za opis udarjanja žoge z nogo, ampak bolj za opis načina gibanja med igro – hoje z nogami (on foot) (Magoun, 1929).

Kljub številnim izdanim zakonom in odlokom, ki so prepovedovali nogomet je ta igra v 16. in 17. stoletju samo pridobivala na priljubljenosti. Velik podpornik in promotor nogometa v Angliji je bil v tem času ravnatelj slovite šole Merchant Taylor's school iz St Paulsa - Rihard Mulcaster. Leta 1581 je v svoj dnevnik zapisal, da nogomet veliko prispeva k izboljšanju zdravja in moči. Po njegovem mnenju bi bilo treba igro samo malo reorganizirati, ji zmanjšati število igralcev in ji dodati sodnika. Nogometni zgodovinarji označujejo Riharda Mulcasterja kot največjega zagovornika nogometa v 16. stoletju. Še posebej je izpostavljen njegov pomen širjenja dobrega glasu o tej športni zvrsti v času ko je za njegovo igranje bila zagrožena celo zaporna kazen (Magoun, 1929).

Slika 12: Richard Mulcaster (povzeto po www.derby.gov.uk, 15.5.2010)

Slika 12: Napihovanje žoge iz živalskega mehurja v 17. stoletju (povzeto po www.spartacus.schoolnet.co.uk, 25.5.2010)

Toda priljubljena igra je zaradi svoje zanimivosti in privlačnosti počasi le omehčala in navdušila tudi dvor in plemstvo. Tudi duhovniki so začeli igrati nogomet. Tako je kralj Jaka I leta 1633 preklical prepoved igranja nogometa, skoraj istočasno pa je tudi anglikanska cerkev izdala uradno odobritev te igre (Magoun, 1929).

Tako iz prve polovice 17. stoletja beležimo npr. odredbo angleških kraljev Jakoba I. in Karla II. Deklaracija o športu (ali tudi o igrah), ki je zakonsko dovoljevala ljudske prireditve zunaj cerkvenega urnika. Oblastem nasprotno puritansko meščanstvo je po objavi zakona besno reagiralo, saj je zakon po njihovem mnenju motil nedeljski mir. Protest pa ne pomeni, da so zavračali šport. Nasprotno, podpirali so ga in gojili, če je imel racionalen namen, npr. sprostitev ali nabiranje fizične moči, potrebne za duhovno moč. Torej so zavračali šport kot sredstvo zgolj uživanja in šport kot spodbudo agonalnega pohlepa, ki bi spodbujal surove instinkte ali iracionalne želje po tekmovanju in zmagi (Webber, 1988).

Leta 1801 je Joseph Strutt objavil knjigo z naslovom *Šport in razvedrilo ljudi v Angliji* (The Sports and Pastimes of the People of England), ki je nekakšen vpogled v nogomet v drugi polovici 18.stoletja. V knjigi piše, da je igra je potekala med dvema po številu si enakovrednima ekipama. Razdalja med dvema goloma pa je bila med 80 in 100 yardov (73 – 91 metrov). Gol je bil sestavljen iz dveh navpično zapičenih palic, ki so bile narazen 1 yard (0,9144 m). Žoga je bila narejena iz napihnjene mehurja oblečenega v usnje. Igra se začne na sredini. Cilj ekipe pa je potisniti žogo skozi gol nasprotnikove ekipe. Takšna pravila igre so veljala vse tja do 19. stoletja, kjer nogomet doživi veliko večje spremembe pravil (Magoun, 1929).

5.2.2 Italija

V Italiji so imeli nogomet za plemiško igro. Prvikrat jo omenjajo leta 1490 v Firencah, kjer so jo igrali na zaledenem Arnu in igro imenovali "calcio". Beseda v prevodu pomeni igra brcanja. Vsako moštvo (praviloma 20 do 40 igralcev) je nosilo posebno pisano nošo. Gola sta bila odprta šotora, ob njiju pa sta imeli prostor godbi (Halpern, 2008).

Nadaljnja zgodovina igre imenovane "giuoco del Calcio Fiorentino" ali preprosto calcio sega v 16.stoletje. Prva zabeležena tekma je bila odigrana 17.2.1530 v Piazza della Novere v Firencah, ki je bil v tem času pod vladavino

Slika 13: Calcio (povzeto po <http://bor.cz-vecer.si>, 23.5.2010)

Medičejcev. Rezultat tekme na žalost ni ostal zabeležen. Igra je bila, prav tako kot Harpastum iz časov rimskega imperija, veliko bolj podobna rugbyu kot pa nogometu, saj so lahko igralci med igro uporabljali noge in roke. Igra je bila prav tako zelo čvrsta in groba (Halpern, 2008).

Po knjigi Antonia Skaina iz časa italijanske renesanse so v Firencah ob sodelovanju vsega prebivalstva igrali nogomet z nekoliko manjšo in lažjo žogo. Število igralcev je bilo različno, od 20 do 40 na vsaki strani. Razdeljeni so bili v štiri linije in vsaka je imela svoje ime glede na osnovno nalogo v igri. Vratar, ki so ga posebej imenovali, je edini smel igrati z roko. Tekme pa so večinoma potekale znotraj mestnih obzidij. V igri je sodelovalo tudi 6 sodnikov (Halpern, 2008).

Cilj igre je bil spraviti žogo preko zadnje črte na nasprotnikovi strani igrišča. Pomembno pravilo calcia je bilo, da se je žoga morala nenehno premikati. Če se je žoga ustavila je bila igra prekinjena in se je ponovno nadaljevala po prekinitvi (podobno kot v sodobnem ameriškem nogometu ali rugbyu). Igra je bila v Italiji izjemno priljubljena. Znani ljubitelji te igre so bili celo papeža Klementin VII, IX in Leo Urban VIII, ki so občasno tudi igrali calcio. Leta 1580 je Giovanni Bardi objavil pravila igre, ki veljajo za prva ohranjena pisana pravila nogometne igre na evropskih tleh (Halpern, 2008).

5.2.3 Francija

Rimljani so prinesli Harpastum na območje današnje Francije približno leta 50 p.n.š. Francozi so igro prevzeli in jo izpopolnili v svojo obliko igre imenovano »Choule« ali »Soule«. Pojavljajo se dve obliki imenovanja igre, saj je plemstvo uporabljalo naziv »La Soule« navadni prebivalci pa so ji imenovali »La Choule«. Najstarejša poročila o igri segajo v 12. stoletje. Igra se je igrala ob nedelja vse tja do sončnega zahoda. Dolžina igrišča tudi pri Francozih ni bila točno določena in je varirala med dolžino dveh ulic in razdaljo med dvema mestoma. Igra se je pričela z metom žoge visoko v zrak – proti soncu. Žoga naj bi bila kakor tudi v starih civilizacijah simbol sonca. Dobeseden prevod besedne zveze »La Choule« pa pomeni *na soncu* (Footballnetwork, 2003).

Slika 14: Grafika francoskega nogometa (povzeto po www.derby.gov.uk, 15.5.2010)

Soule je bil pretežno stanovska igra. Cilj igre je bil spraviti žogo na nasprotnikovo zadnjo črto polja ali pa tudi drevo oz. stena na nasprotni strani. Nekateri zapisi omenjajo, da gol predstavljala kar rečna struga. Žoga je bila zelo težka, saj je bila polnjena z usnjem in otrobi, ter ovita v usnje in povita z žico. V igri je pogosto sodelovalo na stotine ljudi, saj so si nasproti stale cele vasi. Za premikanje žoge so lahko uporabljali roke, noge ali palico. Grizenje, praskanje in udarjanje pa so bili nekaj povsem normalnega za to zelo grobo igro. Zaradi nasilne narave igre je kralj Filip V leta 1319 igro prepovedal. Tudi Karel V je igro leta 1388 prepovedal, češ da odvrača podložnike od priprav za obrambo dežele, kar pa ni zaustavilo njenega razvoja (Footballnetwork, 2003).

Že od srednjega veka dalje pa so Elizejske poljane pred vrati Pariza postale znano prizorišče te igre. Poznan je zapis, da so *Soule* igrali leta 1393 v Parizu pred palačo Saint Eustache. Prvo pravilo je bilo zapisano leta 1412 in se je nanašalo na velikost žoge. Pravilo je zelo splošno in pravi, da je bila žoga takšne velikosti, da jo še lahko držimo z eno roko (Footballnetwork, 2003).

5.3 RAZVOJ NOGOMETA V 19. STOLETJU

5.3.1 Postavitev pravil in ustanovitev angleške nogometne zveze

Nogomet kot organizirana oblika športa se je pojavil z ustanovitvijo angleške nogometne zveze v londonski taverni prostozidarjev 26. oktobra 1836. Takratni dogodek ni bil razumljen kot novica, ki bi pretresla svet. Ker je nogomet postajal popularnejši in se je širil po vsej Angliji, se je pojavila potreba po vzpostavitvi pravil, kajti na nekaterih igriščih se je gol razprostiral po celotni širini igrišča, medtem ko je bil na drugih dolg le 12 »čevljev«. Tudi višine golov so se med seboj močno razlikovale (Harvey, 2005).

Slika 15: Prvo uradno nogometno moštvo "Sheffield FC" 1855 (povzeto po www.historicalkits.co.uk, 15.5.2010)

Že na sestanku v Cambridgeu leta 1848 so določili splošne standarde, med drugim so definirali tudi »off side«. Žal se ta pravila niso ohranila. Drugo skupino pravil so sprejeli v Sheffieldu leta 1850. Uvedena novost je bila, da morajo igralci nasprotnih moštev nositi različno obarvane čepice, zato da bi se med seboj lahko razlikovali. Pomembno vprašanje, ki so si ga takrat zastavili, je bilo, ali naj bo pri nogometu dovoljeno nošenje žoge. Splošno stališče je bilo, da bi s tem postal nogomet preveč podoben rugbyju (Harvey, 2005).

Za rojstni dan modernega nogometa sicer vsi priznavajo 26. oktober 1863, ko je v zibelki najpomembnejše postranske stvari na svetu, Angliji, prišlo do prvega poenotenja nogometnih pravil in v Londonu do uradne ustanovitve Angleške nogometne zveze (The Football Association). FA je v začetku vključevala tudi ragbijsko sekcijo, ki se je zaradi različnih interesov o pravilih odcepila še istega leta. Nogomet (»football«) pa je bil v primeri z današnjim še močno neizdelan; oglejmo si nekaj določb iz teh pravil:

- gol velja, če igralec ni nesel žoge skozi vrata ali jo udaril z roko, dovoljeno pa je žogo zaustavljati z roko
- udarjati se sme samo po žogi
- žogo vrača v igro isti igralec, ki jo je spravil iz igrišča
- igralec je v prepovedanem položaju, brž ko je bližji nasprotnikovemu голу kot žoga

Leta 1871 so vnovič obravnavali določila glede igranja z roko. Medtem so vrata dobila prečko, ki je na začetku niso imela, določili so dolžino in višino vrat in se končno sporazumeli, da sme edino vratar igrati tudi z roko (Harvey, 2005).

Uspeh prvega pokala znotraj FA je razburkal domišljijo klubov po vsej državi in število novih članov (nogometašev) je naglo naraslo. Začele so se pojavljati regionalne zveze, ki so prirejale lastne turnirje. Hitra širitev nogometne igre je prinesla razkol med bogatim jugom in revnim toda hitro razvijajočim se severom. Delavci na severu si namreč niso mogli privoščiti zmanjšanje plač na račun tega, da so del svojega časa posvetili nogometu. To je bil tudi glavni razlog, da se je v nogometu pojavil profesionalizem. Nogometna zveza je po mnogih prepričevanjih pristala na profesionalno igranje nogometa pred začetkom sezone leta 1885. Z legalizacijo profesionalizma je bila nogometna liga dokončno izoblikovana (Nawrat 1998).

Leta 1862 je J. C. Thring objavil knjižico z naslovom Najenostavnejša igra, v kateri je zapisal 10 pravil, ki so jih sprejele številne javne šole. Nasilje ni bilo dovoljeno, prav tako je bil uveden »off side« t. i. prepovedan položaj. Leta 1863 so dopolnili cambriška pravila s 14 točkami, ki so se nanašale med drugim na velikost igrišča in na prepoved spotikanja ter brcanja nasprotnih igralcev (Harvey, 2005).

Sheffield je leta 1867 ustanovil svojo nogometno zvezo, ki je predstavljala predhodnico regionalne strukture nogometne zveze. Leta 1869 so bili uvedeni prosti streli, leta 1872 pa »corner« t. i. strel iz kota, čez 6 let (1878) je sodnik na tekmi prvič uporabil piščalko. Od leta 1882 pa se je met žoge na igrišče moral izvajati z obema rokama (Nawrat 1998).

Leta 1876 je bila ustanovljena nogometna zveza Walesa, leta 1880 pa Irska nogometna zveza. Nogometne zveze Škotske, Walesa in Irske so se sestale 6. 12. 1882, poenotile so pravila in ustanovile Odbor mednarodne nogometne zveze za nadzor pravil igre. Leta 1855 je ustanovljen najstarejši nogometni klub - Sheffield Football Club (FC) ter 7 let kasneje najstarejši ligaški klub Notts County (Harvey, 2005).

Kljub uradno sprejetim pravilom jih nekateri še dalj časa niso upoštevali in so jih dokončno poenotili šele leta 1877 (Harvey, 2005).

Najvažnejše spremembe pravil igre so bile po sprejemu »Cambridgeških pravil«:

- zmanjšanje števila igralcev na 11 (1879),
- spremembe velikosti igrišča in prepoved igre z roko (1871),
- dovoljena igra enega igralca z roko; rojstvo vratarja (1872),
- z vstopom Anglije v FIFO so angleška pravila morale uporabljati tudi druge članice (1906)

Julija 1871 je tedanji sekretar zveze Charles Alcock na sestanku komiteja FA-ja predlagal ustanovitev pokala zveze (the Football Association Challenge Cup - the FA Cup), ki še vedno obstaja, igra pa se po sistemu izpadanja. Prvo leto se je pokala udeležilo 15 moštev. Zmagali so Wanderers (Postopači), ki so v finalu premagali Royal Engineers (Kraljevi Inžinerji). Do leta 1893 so bila skoraj vsa finala v Kennington Oval-u v Londonu, ki je bolj poznan po kriketu. Na začetku so bili vsi zmagovalci amaterski klubi (Postopači so zmagali 5-krat, moštvo Etona 2-krat). Prva uradna mednarodna tekma je bila odigrana med Škotsko in Anglijo leta 1872. Prva mednarodna tekma se je odigrala med Anglijo in Škotsko. Igrali so v Glasgowu 30. novembra 1872. Ker je Škotska svojo zvezo šele tri mesece kasneje, so za škotsko moštvo igrali igralci najstarejšega škotskega kluba Queen's Park. Tekma se je končala neodločeno, z rezultatom 0:0. Že 6 let kasneje pa je bila odigrana prva tekma pod reflektorji (Harvey, 2005).

Slika 16: Anglija vs. Škotska, 1877 (povzeto po www.footy4kids.co.uk, 19.5.2010)

Povprečna obiskovanost tekem leta 1888 je bila 4.600 gledalcev, deset let kasneje pa že 13.200. Ta nenavaden in hiter razvoj nogometa, vključujoč veliko množico opazovalcev – gledalcev, je prinesel tudi nekatere težave in naraščajočo kompleksnost nogometa. V 70-tih in 80-tih letih 19. stoletja še je bilo poklicno igranje nogometa v Angliji in na Škotskem prepovedano. Kljub vsemu so na severu Anglije nekateri klubi začeli zaposljevati »profesorje nogometa«, ki so pravzaprav bili pripeljani igralci iz sosednje Škotske. To so bile prve oblike profesionalizma v zgodovini nogometa. Ljudje iz srednjega sloja, še posebej iz Severne Irske, so pričeli s profesionalnim igranjem nogometa z namenom zaslužka za normalno življenje. Nekateri klubi so tako bili obtoženi zaradi plačevanja igralcev. Poklicno igranje so dovolili leta 1885 in je pomembno vplivalo na nadaljnji razvoj in omogočilo prve nogometne zvezde. Edini pogoj je bil, da je bila plača nižja od povprečne meščanske plače (Nawrat 1998).

Prvi sodnik se je pojavil na igrišču šele leta 1881, imel pa je dosti manj pravic in dolžnosti kot danes. Njegova glavna naloga je bila odločati, če se igralci niso mogli sporazumeti sami in priznavati dosežke. Tudi še ni bilo sodniške organizacije in izprašanih sodnikov, temveč so to delo opravljali klubski predsedniki ali trenerji, zelo pogosto tako, da je prvi polčas sodil predsednik enega, drugi pa drugega kluba. Stranski sodniki so prvič prišli na igrišče leta 1891 (Nawrat 1998).

Še en pomemben dogodek je ustanovitev lige (English Football League) leta 1888. Ta je postala model vsem državam, ki so sprejele nogomet (Harvey, 2005).

5.4 ŠIRITEV NOGOMETA IZ ANGLIJE

Leta 1882 je bila ustanovljena v Manchesteru skupna angleška zveza, za tem pa so ustanovili posebno komisijo, International Board, ki je skrbela za to, da so tudi zunaj Anglije, kamor se je začel v tem času nogomet hitro širiti, spoštovali enotna pravila. Nogomet so v osemdesetih letih 19. stoletja igrali v Nemčiji, Franciji, Nizozemski in Danski, v Švici pa so ga igrali še celo malo prej. Leta 1890 je bil ustanovljen prvi nogometni klub v Pragi, leta 1894 na Dunaju itd (Harvey, 2005).

Danska je država, ki je zelo hitro prevzela igro. Leta 1879 je bil v Kobenhavnu angleški nogometni klub, 10 let kasneje pa ustanovljena danska nogometna zveza. Italijanska zveza je bila ustanovljena 1898, najstarejši klub pa je iz Genove. Na Madžarskem so nogomet začeli igrati v zadnjem desetletju stoletja, v prvem madžarskem moštvu pa sta igrala dva Angleža. Madžari so svojo nogometno zvezo oblikovali leta 1901. V Nemčiji in na Nizozemskem se je nogomet utrdil okoli 1900 (takrat je bila ustanovljena nemška nogometna zveza). Na Nizozemskem so nogometno zvezo ustanovili 1889, leta 1908 pa je bilo registriranih že 96 klubov. Na povsem drugem koncu Evrope, v Rusiji, pa sta blizu Moskve nogomet prva predstavila brata Charnock. V 90-ih 19. stoletja je v Moskvi že delovala nogometna liga (Harvey, 2005).

Angleški študentje na Dunaju so ustanovili prvi dunajski nogometni klub iz katerega se je kasneje razvil FK Austria. Zelo velik vpliv na razvoj nogometa v Evropi, poleg pokala Mitropa (prototipa kasnejših evropskih klubskih tekmovanj), je imel prvi sekretar Avstrijske nogometne zveze (ustanovljena leta 1904) Hugo Meisl. Prav tukaj je bila prva tekma dveh nacij na celini med Avstrijo in Madžarsko (5:0) (Harvey, 2005).

Na začetku 20. stoletja je bil nogomet v Evropi v polnem zamahu in večina tudi večina ostalih držav je dobila svojo zvezo: Belgija (1895), Češkoslovaška (1901), Finska (1907), Luksemburg (1908), Norveška (1902), Portugalska (1914), Romunija (1909), Španija (1913), Švedska (1904), Švica (1895) (Harvey, 2005).

Nogomet so ob koncu 19. stoletja sprejeli ne samo v ostali Evropi, temveč tudi ostalih deželah sveta. Podobno kot kriket in ostali športi, se je nogomet širil z angleškim kolonializmom. Vojaki, mornarji, kolonialni uradniki, poslovneži, inženjerji, učitelji so nogomet povsod širili na enak način. Sami so si naredili žogo in začeli brcati, kmalu pa so se jim pridružili lokalni prebivalci.

Britanija je med obdobjem gospodarskega razvoja ustvarila mogočen imperij. To je bil čas, ko so bile v vzponu javne šole, ko sta bila šport in vera okostje novih moralnih vrednot. V grobe igre so bile vsajene vrednote, ki jih je gojila kolonialna elita. To so bile sodelovanje, ekipno delo in disciplina. Do je bila doktrina, ki se je, ko so učenci zapustili sole in se odpravljali v svet, razširila povsod po zemlji. Sistem igranja iger, imenovan kult iger, etika iger, atlecizem, je postal del javnih šol. Od tam se je razširil povsod po imperiju, saj so misijonarji, učitelji, uradniki in vojaki potovali povsod in širili sporočilo o načelu igre. Vzeli so sveto pismo in palico za kriket. Ali pa sveto pismo in žogo in odšli v daljne kraje, kjer so skušali fante naučiti, kako postati krščanska gospoda (Harvey, 2005).

5.4.1 Razvoj nogometa na Jugoslovanskih tleh

Britanci so prenašali svoje navade in športne razvade vsepovsod, kjer so se ustavili kot študentje, trgovci, strokovnjaki in poslovni ljudje. Posebno pomembno vlogo pri Britancih je imela močna vojaška mornarica, ki je gostovala v raznih lukah. Britanski oficirji in mornarji iz teh ladij so velikokrat poiskali kakšno livado, kjer so igrali nogomet. In prav Britanci so bili tisti, ki so prinesli nogomet v Jugoslavijo (Stepišnik, 1968).

5.4.1.1 HRVAŠKA

Po avstro-ogrski okupaciji Bosne in Hercegovine (1878), so ustanovili Angleži v Županiji na Savi (Hrvaška) tovarno za pridobivanje tanina iz hrastovega lubja. Mladi britanski delavci in lastniki tovarne so s seboj prinesli športno opremo za igranje nogometa. Velikokrat so v igro vključili tudi domačine, ki so delali v tovarni. Leta 1887 je Britanska mornarica kot gost Avstro-Ogrske gostovala v Zadru. V takratnem zadrskem časopisu »Il Dalmata« je bilo opisano, kako je 50 mornarskih oficirjev na zadrskem vojaškem vadišču igralo nogomet. Nekoliko kasneje so leta 1895 angleški geodeti in gozdni inženirji odigrali v Novi Gradišci eno izmed prvih javnih tekem na hrvaških tleh. Prva pravila v hrvaškem jeziku so bila natiskana v Zagrebu leta 1896. Zametki nogometne igre na Hrvaškem so povezani z dr. Franjem Bučarjem. Kot odličen športnik je odšel na študij v Stockholm, kjer se je med drugim seznanil z nogometom. V počitnicah leta 1893 je z nogometom seznanil svoje prijatelje v Zagrebu. Po končanem študiju leta 1895 pa je na dveletnem tečaju za učitelje seznanil tečajnike z nogometom. Učitelj Mirko Kovačić je dobil za nalogo, da prevede pravila nogometne igre, ki jih je v Nemčiji objavil pobudnik te igre v Nemčiji, prof. Konrad Koch. Nogomet se je najprej igral v Hrvaškem sokolu v več mestih in na nekaterih šolah (Stepišnik, 1968).

Leta 1903 so študentje ustanovili Akademski Sportski klub, ki se je naslednje leto preimenoval v HAŠK (Hrvaški akademski športni klub). Istega leta ustanovijo v Zagrebu tudi PNIŠK (Prvi nogometni in športni klub). Kluba leta 1906 je v Zagrebu odigrana prva uradna tekma med HAŠK in PNIŠK, ki se je končala z izidom 1:1. Igralci PNIŠK-a igrajo tudi prve mednarodne tekme (Budimpešta, Kapošvar, Ljubljana). Skupaj z igralci iz HAŠK-a formirajo tudi prvo reprezentanco Hrvaške, ki leta 1907 v Pragi odigra dve prijateljski tekmi proti tamkajšnjem slovitem Nogometnem klubu Slavija (Radan, 1981). Leta 1911 sta bila ustanovljena najpopularnejša hrvaška kluba, v Splitu Hajduk in v Zagrebu Gradjanski (predhodnik Dinama). Prvo prvenstvo je bilo odigrano leta 1912/13 v organizaciji HŠS (Hrvatska sporstka sloga oz. Hrvaška športna zveza), vendar je bilo prekinjeno zaradi nešportnega obnašanja. Novo prvenstvo se je začelo leta 1914, ki pa je bilo prekinjeno zaradi vojne (Stepišnik, 1968).

5.4.1.2 VOJVODINA IN BOSNA

Športno življenje v Vojvodini so uvedli in razvili Madžari in močna manjšina Nemcev. Prva športna društva v 80. in 90. letih 19. stoletja so bila v lasti Madžarov in Nemcev v večini mest. Leta 1901 je bilo ustanovljeno v Subotici Športno društvo Banjevac, pod imenom Bačka. Igralci Bačke so se hitro uigrali in postali ena najboljših ekip, bili so tudi trikratni prvaki Južne Ogrske (Stepišnik, 1968). V Mostarju (BIH) je leta 1903 Bernard Leichner, direktor banke, prinesel žogo za svoja sinova iz Budimpešte, ki sta se žogala s svojimi vrstniki. Niso poznali pravil, niti niso bili veščji, a so se vseeno »žogali«. Učenci Sarajevske gimnazije so na potovanju do Zagreba videli nekaj tekem s pravimi igralci nogometa, zato so nabavili žogo in leta 1908 osnovali Srednješolski športni klub. Igrali so z vojaki, ki so v Sarajevu služili vojaški rok. Leta 1911 jih je v goste povabil Splitski Hajduk in jih označil za »Osmane«. Mladini iz Sarajeva je bilo to ime všeč in tako je tako nastal prvi nogometni klub v BIH. Iz Sarajeva in Mostarja se je nogomet širil v Tuzlo, kjer so ustanovili klub »Maksim Gorki«, ki ga je oblast hitro razpustila tako da je potem nastal klub Zrinjski (Stepišnik, 1968).

5.4.1.3 MAKEDONIJA

V Makedoniji so bili pod turško oblastjo, tako da je bila tudi športna vadba pod turškim vplivom oziroma oblastjo, kjer so se otroci šolali. Zabeleženo je, da je 1891 v učiteljskišću v Bitolju bil razširjen program vadbe z žogo. Leta 1896 je to žoganje postalo podobno današnjemu nogometu. Vojna učiteljskišća v Bitolju in Skopiju so bila pod vplivom Britanskih oficirjev in študentov, ki so se vračali iz zahodnih ozemelj. Prva uradna tekma bila je odigrana v Skopju leta 1909 na vadišću učiteljskišća med dvema ekipama turških vojakov. Istega leta je bila odigrana tekma v Strumici med mestno ekipo in klubom iz Soluna. Prvi nogometni klub je bil ustanovljen leta 1913 (Stepišnik, 1968).

5.4.1.4 SRBIJA

Srbiji so v začetku vsako telesno vadbo in igre vodili člani sokolskih društev. Tako so leta 1896 v Beogradu na javni vadbi prikazali tudi žoganje z nogami. Prvo srbsko društvo za igranje z žogo je bilo ustanovljeno leta 1899 v Beogradu. Z nogometom v Srbiji so začeli študentje, ki so študirali v Švici. Na Guberavcu sta odigrali dve moštvi tega društva javno tekmo leta 1899. Leta 1903 je Soko (Beograjsko gimnastično društvo) osnoval nogometno sekcijo, leta 1906 je bil ustanovljen Srbski meč, a njegovi disidenti so leta 1911 ustanovili BSK (Beograjski športni klub), v Kragujevcu pa je nastal klub Šumadija (Radan, 1981).

5.5 ROJSTVO MEDNARODNE NOGOMETNE ZVEZE - FIFA

Zgodba o ustanovitvi mednarodne nogometne zveze se začne, ko je nizozemski bankir Carl Anton Wilhelm Hirschmann, takratni generalni sekretar Nizozemske nogometne zveze, dal pobudo za ustanovitev mednarodne zveze nogometnih moštev. Angleži in ostali na Otoku so toliko časa omahovali, da novinar časnika *Matin* in francoski tovarnar Robert Guerin, sicer sekretar nogometnega oddelka Francoske športne zveze, ni želel čakati. Prvega maja 1904 je v Bruslju, ko sta Belgija in Francija odigrali prvo uradno mednarodno tekmo, padla odločitev o ustanovitvi zveze nogometnih zvez iz celinskega dela Evrope. Predsednik angleške zveze lord Arthur Kinnaird ni dobil vabila na ustanovni sestanek mednarodne zveze. Predstavniki nogometnih zvez Francije, Belgije, Danske, Nizozemske, Španije, Švedske in Švice so 21. maja 1904 v Parizu podpisali ustanovitveni akt mednarodne nogometne zveze Fifa (*The Federation Internationale de Football Association*), sedmim ustanovnim članicam se je istega dne pridružila še Nemčija, dva dneva pozneje je bil na prvem kongresu Robert Guerin soglasno izvoljen za prvega predsednika FIFE (Radnedge, 1997).

Manj kot leto dni pozneje, 14. aprila 1905, je članica FIFE postala tudi FA, Angležem so sledili še Škoti, Wales in Irska, vendar sporov ni manjkalo. Že takrat je bilo vse povezano z denarjem. V Angliji so o zametkih profesionalizma poročali že leta 1879, ko sta igralca majhnega kluba Darwin dobila nadomestilo za igranje. FA je že leta 1885 uzakonila takšno početje, na celini pa so temu ostro nasprotovali. V začetnem statutu FIFE je pisalo, da lahko igralec igra za samo en klub in eno državo hkrati. Prav tako je FIFA dolgo prepovedovala igranje igralcev, ki so bili plačani v klubih, saj je to bilo znotraj Angleške nogometne zveze dovoljeno. Do prve svetovne vojne jim je to še nekako uspevalo, kasneje pa je zaradi vse večjega splošnega profesionalizma tudi ta vzvod popustil in FIFA je dovolila igranje za nacionalne selekcije tudi tem igralcem (Wikipedia, 2010).

Zato je od prvih sramežljivih zamisli o svetovnem turnirju in do realizacije minilo toliko let. Leta 1906 so na kongresu v Bernu, ko je na čelu Fife Guerina nasledil Anglež Daniel Burley Woolfall, otoške in celinske zveze začele sicer delovati bolj enotno, začele so se pripraviti na prvi nogometni turnir v okviru olimpijskih iger, ki so bile leta 1908 v Londonu. Vendar tekmovanje ni poželo pravega uspeha, zaradi organizacijskih težav je podobno usodo doživel tudi nogometni turnir na naslednjih olimpijskih igrah v Stockholmu leta 1912 (oba olimpijska turnirja so dobili Angleži) (Wikipedia, 2010).

6 RAZVOJ NOGOMETA NA SLOVENSKIH TLEH DO OBDOBJA PRVE SVETOVNE VOJNE

6.1 SLOVENSKI NOGOMET DO USTANOVITVE PRVIH KLUBOV (1890 - 1910)

Nogometna igra je v Slovenijo prišla z Dunaja, ki je bilo takrat glavno mesto avstro-ogrske monarhije, kamor smo po državni ureditvi spadali tudi Slovenci, in iz Prage, s katero smo bili Slovenci zelo dobro kulturno povezani. Dunaj se je že od začetka 20. stoletja razvijal v močno evropsko nogometno središče. Zelo dobro nogometni razviti sta bili tudi Praga in Budimpešta, vendar je Dunaj zaradi svojega političnega položaja tudi v nogometu ohranil značaj središča, iz katerega se je nogomet širil v bližnja in oddaljenejša avstrijska deželna središča in mesta. Pot k mladini je nogometu po organizacijski strani utirala tudi tedanja avstrijska oblast, ki je leta 1890 uvedla poleg šolske telovadbe še t.i. igralne popoldneve (Stepišnik, 1968)

Šolski igralni popoldnevi so bili enkrat ali dvakrat na teden po dve uri. Prirejali so jih v septembru, oktobru in novembru ter maju, juniju in deloma še v juliju, v lepem vremenu. Kot so navajala letna poročila, so popoldnevi dosegli namen, saj so aktivnosti vplivale na večjo disciplino, moralo in uspešno telesno utrjevanje. In za razliko od obvezne telesne vzgoje, ki je temeljila na različnih telesnih vajah, so igre vsebovale povsem drugo dinamiko, zlasti nogomet, ki je zasenčil druge igre (Pavlin, 2000).

Igra se je na Slovenskem pojavil najprej v večjih urbanih središčih, predvsem tam, kjer so bile srednješolske institucije. Tako že kmalu po letu 1900 lahko beremo v letnih poročilih srednjih šol na Slovenskem, da so dijaki med drugim zelo radi igrali mejni ali nemški nogomet. Ob tej priložnosti se pri nas prvič pojavi beseda 'football'. Po opisu je mogoče sklepati, da to še ni bil pravi nogomet, športna igra, ki je v tem času že bila na zmagoviti poti tudi po evropski celini, temveč samo prva, medla napoved, da igra prihaja tudi v naše, glede športa še bolj zapuščene kraje. Dijaki so se pri svojem prvotnem footballu (besedo so prevedli v nožno žogo), poskušali samo v tem, kdo bo žogo brcnil dalje ali višje (Stepišnik, 1968)

V letnem poročilu kranjske osnovne šole iz leta 1869 se priporoča uvedba telovadbe in še posebej igra z žogo - 'žogobitva', vendar podrobnejši opis igre ni naveden. Kasneje začenjajo letna poročila srednjih šol omenjati angleški nogomet, ki je na slovenskih šolskih igriščih zavladal zelo hitro ter postal najpriljubljenejši šport med slovenskimi dijaki. Prvič omenja 'angleški' nogomet leta 1906 letno poročilo gimnazije v Mariboru, kasneje pa tudi poročila gimnazij in realk v Ljubljani, Gorici, Celju, Idriji, Trstu, Novem mestu, Kranju, na Ptuju in v Celovcu ter Beljaku. Nogomet se je razširil v takem obsegu, da so npr. igrali v Ljubljani dijaki obeh slovenskih gimnazij že leta 1908 vsako popoldne v tednu kar po štiri ure in v dveh skupinah, ki so se morale menjavati vsako uro. Igralne popoldneve so nadzirali profesorji, ki so se tudi sicer zanimali za nogomet. V Mariboru so igrali gimnazijci v glavnem na Teznem, v Celju na travniku na Glaziji, v Ljubljani pa v glavnem na majhnem trikotniku v neposredni bližini zdajšnjega letnega telovadišča v Tivoliju (Stepišnik, 1968).

Tehnika igranja je bila sila enostavna: streljali so samo s "špičko", igrali pa po "horuk" sistemu. Igrišča niso povsem ustrezala pravilom igre, tako da je npr. v Ljubljani namesto 22 igralcev na igrišču igralo le dvanajst ali štirinajst igralcev. Prve prave nogometne čevlje in pravo usnjeno nogometno žogo je leta 1909 v Ljubljano iz Prage prinesel Stanko Bloudek, ki je bil vnet pristaš nogometne igre in tudi sam nogometaš SK Ilirije v njenih začetkih (Stepišnik, 1968).

6.2 USTANOVITEV PRVIH KLUBOV

Srednješolski nogomet si je hitro poiskal pot izven šolskih okvirov. Tako so nastali prvi nogometni klubi, v katerih so se poleg dijakov zbirali tudi drugi mladi ljudje. Klubi so imeli imena kar po predelih, kjer so igralci stanovali. V Ljubljani so hitro postali znani Šentpetrčani, Prulčani, Šiškarji, podobno pa je bilo tudi v drugih mestih (Pavlin, 2000).

Pozimi leta 1907 so si dijaki 1. Državne gimnazije ustanovili svoj klub, »seveda tako tiho, da ta dogodek ni odjeknil na ušesa nepoklicanih«. Klubske seje so potekale pozimi na zasneženem dirkališču (današnje letno telovadišče za bazenom Ilirije) in kepanje je bilo zimski trening. In »po 30 vinarjev na mesec s(m)o 'prištedili' pri sladkorčkih in zvezkih, da si na pomlad kupimo zaželjeno 'bunko' (žogo op.p.).« Kolikor se je Kropivnik spominjal (dopustil pa je tudi možnost, da je kakšnega pozabil), so prvo nogometno »bratovščino« sestavljali Evgen Betetto, ki mu je Kropivnik priznal vlogo »idejnega iniciatorja in vodje«, Ivan Levec, Joža Vidmar, Rudolf Kropivnik, Stanko Bergant - Kmet, Tone Vrhovec, Vlado Klimek (Pavlin, 2000).

Ko so hoteli spomladi 1908 obelodaniti svojo skrivnost in novost, so izvedeli, da je Stanko Bloudek snoval izvenšolski klub, v katerega je sprejemal tudi dijake. In »bratovščina« s 1. Državne gimnazije je prestopila v novi klub. Istočasno so obstajala še moštva na drugih ljubljanskih šolah in v ljubljanskih četrtih in eni prvih nogometnih tekem sta bili med I. in II. Državno gimnazijo ter med Nemci in Slovenci. Bloudkovemu klubu so se pridružili še drugi dijaki, kot Cene Hiti, Jankovič, Vlado Kobler, Boltesar, Vadnal, Lozej in novi klub je pričel igrati Klimek (Pavlin, 2000).

6.2.1 Dijaški nogometni klub Hermes

Ljubljanski slovenski srednješolci so si 1. 1909 ustanovili nogometni klub Hermes v veliki meri kot odgovor na objestne obnašanje nemških dijakov, ki so tudi tu gledali zviška na slovenske nogometaše in jim odrekli med drugim tudi sposobnosti na tem področju. Tako ljubljanski Hermes kot goriška Jugoslavija sta s svojimi zmagami nad nemškimi moštvi močno večali ugled in nacionalni ponos srednješolcev in drugih prijateljev nogometa, zato

Slika 17: Dijaški nogometni klub Hermes iz Ljubljane - 1910

je Hermes hitro postal kamen spotike pri ljubljanskih šolskih oblasteh. Poleg Hermesa so v tem času nastajala po Ljubljani še druga moštva, ki so se imenovala preprosto kar po območju, na katerem so delovala: Šentpetrčani, Prulčani, Bežigradjani. Zlasti Šentpetrčani so razvijali svojo dejavnost zelo na široko in sprejemali v svoje vrste tudi obrtniške in trgovske vajence. Vsi dijaški klubi so se vzdrževali iz sredstev, ki so jih zbrali sami ali pri prijateljih, niso pa bili priglasi pri policijski oblasti in tudi niso imeli potrjenih klubskih pravil.

Slika 18 : Moštvo dijaškega nogometnega kluba Hermes v Ljubljani (Povzeto po <http://tvslo.si/sport/novice/deset-sportnih-zgodb-stankabloudka/21776>, 28.5.2010)

Dijaškemu nogometnemu klubu Hermes so se še isto leto pridružili Šentpetrčani, ki so še dodatno okrepili ekipo (Fran Bregar, Turk, Stanko Tavčar, Kušar in drugi). Bloudek, ki je od 1. 1908 študiral v Pragi, je hermežanom prinesel idejo za rdeče-bele drese z zvezdo, simboli praške Slavije in hermežani so idejo prevzeli. Strokovno pa je mladim ljubljancem širil nogometno obzorje njihov kolega Karl Valašek, ki se je leta 1909 s starši preselil iz Češke v Ljubljano in se pridružil Hermesu Klimek (Pavlin, 2000).

6.2.1.1 TEKME HERMEŽANOV

Kmalu je prišlo do prvih tekem. Najprej z mestnimi rivali, ljubljanskimi Nemci, kar pa ni bilo dovolj. Hermežani so pogledali kaj se dogaja naokrog. Najprej v obmorski metropoli, Trstu. Tam je tedaj obstojal podoben klub Studentesca Sportiva (v njej so pretežno igrali Slovenci). Na nedeljo 7. maja 1911 so v Ljubljano prišli gostje iz Trsta. Pred Ljubljančani je bila, kakor sta vneseno pisala slovenska časopisa Slovenec in Slovenski narod, »prva velika football tekma«, saj s to tekmo »nastopi slovensko moštvo prvič proti izven ljubljanskemu moštvu (a če smo dosledni, povejmo, da so ljubljanski Nemci že 4. novembra 1900 gostili graške nogometaše in izgubili 9:2). Časopisa sta pričakovala dober obisk gledalcev in pohvalila preureditev igrišča v Tivoliju ob Laternanovern drevoredu (približno na mestu zimskega bazena). Igrišče je bilo namreč za razliko od treningov in prejšnjih tekem bolj športno, »natančno odmerjeno, zaznamovano z belim peskom«, krasila so ga »velika trdnjavska vrata« in »nove zastavice« Klimek (Pavlin, 2000).

V ljubljanskem moštvu so nastopili: vratar Dolenc Joža-Jankovič Fran, Kobler Vladimir-Kušar Ivan, Hiti Vinko, Dolenc Edvard-Bremec Franc, Lavrenčak Viktor, Betetto Evgen, Vadnal Adolf, Valašek. Nasproti so jim stali Tržačani: Štokel-Brovedani, Nemeth I-Rajgelj, Butkovič, Wald - Camber, Kummer, Machne, Čibej, Nemeth II. (pri bratih je bil običaj, da so jih ločevali z rimsko številko in ne z začetnico imena). Tekma se je končala neodločeno 2:2. Slovenska časopisa sta ocenjevala, da je bil rezultat za Ljubljančane ugoden, saj je bila to njihova prva tekma z izven ljubljanskim moštvom. Slovenski narod je pohvalil kombinatorno igro domačih. V igri sta se izkazala levo krilo in levi branilec, »halfi so primeroma dobro podpirali forwarde, ki so pa kazali, izvzemši levega krila, precej neodločnosti, zlasti v streljanju in pred nasprotnimi vrati«, zato je svetoval »center-forwardu, da opusti dribbling ter raje oddaja žogo takoj na krilo« in vratarju, »da nikdar ne zapusti vrat in se ne igra s predolgo vjeto žogo« (Pavlin, 2000).

Prva »velika« tekma je bila odigrana. »Ljubljana je vriskala«. Slovenski narod pa zaključil, »da se je nogomet dobro vpeljal, in poudaril potrebo, »da se osnuje poleg dijaških footballistov še samostojen nogometni klub iz sredine meščanov«. In na to ni bilo treba dolgo čakati oziroma to se je že dogajalo. O tem nam govori novica v Slovenskem narodu o obisku moštva »Ceskeho svazu fotbaloveho« v Ljubljani sredi aprila 1911, ki se je vračalo s turneje v Zagrebu, Namen kratkega obiska v Ljubljani je »veljal v prvi vrsti novi organizaciji football športa v Ljubljani, ki se v kratkem osnuje«. Čehi so se sestali s predstavniki LSK (Ljubljanskega športnega kluba) in »srednješolskih footballistov« (to so bili hermežani). Na sestanku so v zvezi z nogometom sklenili, da se v tekoči sezoni »najprvo učvrsti srednješolska organizacija« in da »v svrhu propagande pošlje Češka football zveza prvorazredni klub SK Kolin« o binkošti igrati propagandno tekmo proti sestavljenemu ljubljanskemu moštvu (Pavlin, 2000).

Ker je bilo organiziranje in igranje javne medmestne nogometne tekme 7. 5. 1911 velika zmaga ljubljanske nogometne družine so nato so šli še malce v stran od Trsta, v Gorico, kjer je delovala Jugoslavija in kjer so »občudovali pred vsem fenomenalnega Ferjančiča«. In tudi Goričani so prišli v goste in Ljubljana je ponovno »vriskala«. nogomet pa se je nadaljeval (Pavlin, 2000).

6.2.2 Slovenski footbalski klub Ilirija

9. maja 1911 je bil v gostilni Roža v Židovski ulici ustanovljen prvi Slovenski Football klub Ilirija, s katerim se je začela intenzivnejša razvojna pot slovenskega nogometa. Glavni pobudniki in ustanovitelji so bili publicist in pisatelj dr. Ivan Lah, trgovec Rohrmann, bančna uradnika Dev in Est ter Kandare, Mencinger, Jurman, Berce in Cerk. Za prvega predsednika Ilirije, katera je imela izrazito slovensko nacionalno obeležje, je bil izvoljen Albin Kandare, ki si je za svojega vzornika izbral Slavijo iz Prage. Prvo igrišče Ilirije so si uredili na travniku ob Tivoliju (kjer sedaj stoji pivovarna Union), dve leti kasneje pa so se preselili na tivolski trikotnik, kjer je danes letno telovadišče. Ker pa so za Ilirijo igrali že nekoliko starejši gospodje, ki so se prvič srečali z nogometom, je klub našel rešitev v Hermesu. Proces združevanja obeh klubov je potekal počasi in se je zaključil leta 1913 (Pavlin, 2005).

V klubu so bila prisotna nasprotja med mladimi igralci in starejšimi funkcionarji, poleg tega pa so klub bojkotirali tudi avstrijski klubi iz Gradca in Celovca. V teh razmerah je Ilirija igrala le tekme s hrvaškimi klubi (Gradjanski, HAŠK, Concordia). Leta 1913 se pojavi klub Vzajemnost, ki pa že po prvi tekmi z Ilirijo razpade. Leta 1914 je omenjen SK Olimpija, ki je skupaj z nekaterimi igralci Slovana (ustanovljen 1913) odigral tekmo z Ilirijo. Pomemben mejnik v razvoju slovenskega nogometa pa pomeni obisk praške Slavije leta 1913 v Ljubljani. Ilirijani so tekmo izgubili (10:0), vendar so prvič videli, kako se igra pravi nogomet. Spoznali so, da je za uspeh potrebno sistematično trenirati. Ilirija je od Slavije dobila tudi svojega prvega trenerja Jirkovskega (Pavlin, 2005).

6.2.2.1 Ustanovitev kluba in priključitev hermežanov

Iz zapisov lahko sklepamo, da so kolikor toliko organizirano igrali nogomet tudi že ljubljanski slovenski meščani in ne le dijaki. Že dva dni po opisani tekmi med ekipo Hermesa in njihovimi kolegi iz Trsta, to je 9. maja 1911, se je v eni od ljubljanski gostiln zbrala družčina nogometašev, da bi ustanovila tako želeni slovenski nogometni klub. Na sestanku so bili prisotni več ali manj bivši študentje praške Univerze, ki so se v Pragi navdušili nad novo igro in praško Slavijo. Za predsednika so izvolili Albina Kandareta. Občnemu zboru so prisostvovali zastopniki LSK (Ljubljanskega športnega kluba), Hermesa, Deželne zveze za promet tujcev na Kranjskem in novinarji. Predsednik pripravljalnega odbora Josip Rohrman je predstavil začetke nogometa, ki ima korenine na Angleškem in poudaril zmage čeških igralcev v mednarodnih tekmah (da pa je imela in ima zmaga prestižen nacionalni in telesnovzgojni pomen ni treba razpravljati). V imenu gostov je pozdravil član LSK Zupanc. Sledila je razprava o imenu kluba. Izbirali so med imeni Šparta, Ljubljana in Ilirija. Izglasovano je bilo ime Ilirija. Ilirija je kaj kmalu naznanila svojo ustanovitev med drugimi tudi češki nogometni zvezi in zagrebškimi klubom (med slednjimi sta izstopala HAŠK in Gradjanski). S tem se je tudi v športu odrazilo tedanje slovansko povezovanje, ki je bilo vodilo tedanjega nacionalnega, političnega in kulturnega življenja velikega dela Slovencev (Pavlin, 2005).

Doma so Ilirijani hitro poželi zanimanje hermežanov. Ti so se, po spominih R. Kropivnika, »smejali brcanju mož, starih preko dvajset, nekateri preko trideset let, z bradami in brki, očali in oženjenimi«. Srečanje z "dijaškim" Hermesom je Iliriji 1. januarja 1912 prineslo dvoštevilen poraz (18:0). Hermežani so Ilirijanom dali lekcijo nogometa, a tudi spoznali, da »ni samo znanje štoperjev in drugih umetnosti, kar tvori podlago športu, temveč predvsem - denar« (Pavlin, 2005).

Ilirijani so kaj hitro so uvideli, da bo za uspešno tekmovanje z drugimi, zlasti avstrijskimi, nemškimi in hrvaškimi klubi, potrebno nekaj ukreniti. Rešitev so našli prav v Hermesu, kjer so dijaki imeli nenehne težave s pomanjkanjem denarja in s policijsko oblastjo. Ilirijani so najprej začeli vabiti posamezne igralce kot goste na tekmah, počasi pa je za Ilirijo začelo nastopati kar kompletno Hermesovo moštvo, ki pa je poudarjalo, da je še vedno Hermes in ne Ilirija. Proces združevanja obeh klubov je potekal počasi in se je zaključil leta 1913 (Pavlin, 2005).

6.2.2.2 Tekme Ilirije

Ilirija je tako že svojo prvo tekmo odigrala okrepljena s hermežani. V moštvu, ki se je 30. julija 1911 pomerilo s Kranjčani v Kranju in jih premagalo 5:2, je bilo 5 Ilirijanov: Janko in Josip Rohrman, V. in A. Franzot, Alfonz Mencinger in 6 hermežanov: Evgen Betetto, Jankovič, Vadnal, Hiti, Valašek in Bremec. Hermes je deloval še vse do spomladi leta 1912, vendar pa pod pokroviteljstvom Ilirije, dokler ni večina hermežanov leta 1913 dokončno prestopila v Ilirijo. Prestopanje pa očitno ni bilo pogodu vsem Ilirijanom in nekateri so vrste kluba ali zapustili ali se pričeli baviti z drugimi športi, tako da se je Ilirija že pred prvo svetovno vojno spreminjala iz nogometnega v športni klub (Pavlin, 2005).

Ljubljanskemu občinstvu se je Ilirija v ilirijansko-hermeški sestavi predstavila tudi 17. septembra 1911. Gostila je graški Rapid, ki je tedaj odigral več tekem tako na Štajerskem kot tudi na Ogrskem. Poročila teh tekem so hvalila »njih dobre tekače in jako hitro ter živahno igro«, zato je ugotavljal Slovenski narod, »da bo to igra polna jako zanimivih, morda naravnost razburljivih momentov«. Slednje pa je porok zadovoljstva občinstva. Tekmo je spremljalo deževno vreme. Vso soboto in večino nedelje je deževalo, a k sreči je vsaj pred tekmo prenehalo. Na tekmi se je zbralo okrog tisoč gledalcev, kar je bilo glede na zoprne zgodnje jesenske deževne razmere vzpodbudno dejstvo, Slovenskemu narodu pa »jasen dokaz, kako prodira football vedno bolj v vse sloje občinstva«. Igrišče je bilo razmočeno in spolzko. To je »povzročilo seveda obilo padcev. Vsaka kombinacija je bila vsled tega več ali manj iluzorična in igralci so temu primerno igrali brez posebnega interesa«. Tekma se je končala neodločeno 2:2, a rezultat zaradi razmočenega igrišča ni bil, kot je poudaril Slovenski narod, »nemerodajno merilo za kakovost obeh klubov«. V sami tekmi je po videnju istega časopisa Ilirija »v tehničnem oziru prevladala«, posebej se je »odlikovala napadalna vrsta«, medtem ko je bila pri gostih, »ki imajo dosti kombinacije«, »odločna obrana z vratarjem boljša od napadalcev«. Ilirija je po prvem polčasu vodila 2:1. Zato je bila igra v drugem polčasu »živahnejša«, zlasti gostov, ki so po prostem strelu iz 15 m deset minut pred koncem tekme izenačili. Očitno je Rapid podcenjeval ljubljanske nogometaše, saj Slovenski narod poroča o nedisciplini gostov in stalnih pripombah sodniku, ki je ob teh primerih ukrepal neodločno (Pavlin, 2005).

Ilirija je v letu 1911 odigrala vsega dve tekmi. V prvem letu je novi klub, kot lahko sklepamo iz zapisnika občnega zbora v letu 1912, prestajal organizacijsko krizo, saj so morali ustanovitelji ustanovno evforijo preleviti v trajno podjetno delovanje. Zanimivo je, da se je občnega zbora leta 1912 udeležilo vsega 8 članov, 4 ilirijani in 4 hermežani. Tajnik je prav tako poročal o slabo obiskanih sejah upravnega odbora, blagajnik pa o neplačevanju članarin. To bi lahko govorilo tudi o odporu dela ilirijanov proti povezovanju in stapljanju s hermežani. Slednji so namreč v Iliriji prevzeli strokovno delo in igraina mesta v prvem moštvu, medtem ko so ilirijani vodili klub, torej prevzeli organizacijsko delo. Članstvo je po vstopu hermežanov spomladi 1912 naraslo in Ilirija je lahko oblikovala več nogometnih moštev ter ponudila ljubljanski javnosti javne tekme svojih moštev. Nogomet je bil vse do vstopa hermežanov edini šport v Iliriji, vendar pa se je nogometna selekcija odrazila v športni širini. Tako v poročilih o klubskem delovanju v letih 1912 in 1913 zasledimo udeležbo ilirijanov na sankoških in smukaških tekmah v Bohinjski Bistrici, poleti 1913 pa na plavalnih tekmah na Bledu, v Crikvenici in Karlovcu. Istega leta se v Ljubljani omenja tudi »lahkoatletski meeting« v režiji Ilirije, ki pa ni bil izveden. Se je pa zato skupina ilirijanov pričela baviti z atletiko. Širjenje aktivnosti se je mnogo bolj odrazilo po prvi svetovni vojni, ko se je Ilirija iz »football kluba« prelevila v »športni klub« (Pavlin, 2005).

Ilirija je v letu 1912 odigrala 7 tekem, bistveno več pa v letih 1913 in 1914. Večje število tekem gre tudi na račun medsebojnih tekem Ilirijinih moštev. Vsega skupaj je v letih 1911-1914 odigrala 47 tekem, od tega 39 v Ljubljani in le 8 izven Ljubljane in to v Kranju, na Sušaku, v Opatiji in Zagrebu. Organiziranje nogometnih tekem je, poleg plačevanja članarin, Iliriji omogočalo eksistenco in dohodek, hkrati pa je lahko vodstvo sofinanciralo nastope članov v drugih športih. Med ljubljanskim občinstvom se je kaj kmalu odrazilo zanimanje za tuja moštva in manjše za tekme ljubljanskih moštev (Pavlin, 2005).

Razmere v nogometu v Ljubljani in v Sloveniji nasploh (mislimo Slovenijo v današnjem pomenu) pred prvo svetovno vojno za Ilirijo niso bile spodbudne. Da bi obstala in se družbeno uveljavljala v mestu je bila prisiljena iskati nasprotnike zunaj Ljubljane. Zaradi pomanjkanja lokalnih in slovenskih nasprotnikov rednega in kakovostnega tekmovanja ni bilo mogoče organizirati, medtem ko sta nemški in slovenski nacionalizem izključujoč drug drugega ovirala medsebojno igranje (Pavlin, 2005).

Angažiranje zunanjih klubov za igranje prijateljskih tekem je pomenilo določene organizacijske stroške. Pri tem so morali paziti, da nasprotnik ni bil ali premočan ali nezanimiv. Prav tako je redno prirejanje tekem narekovalo redno vadbo, kar je začetniško igrivost vse bolj spreminjalo v šport, igralce pa v športnike. Ilirija je v tekmah pred prvo svetovno vojno kvalitetno zaostajala za zagrebškimi klubi, ne pa za bližnjimi iz Goriške, Koroške in Štajerske, medtem ko je bila vodilni klub tako v Ljubljani kot na Kranjskem. Zato je bil velik izziv uspeh proti zagrebškemu nogometu. Pri nekaterih težjih tekmah so 1. moštvo nekajkrat dopolnili z igralci iz goriške Jugoslavije in Trsta. V vrstah Ilirije so tako zaigrali iz Trsta: Brovedani, Rajgelj in Nemeth, iz Gorice pa Gorjup. Najbolj odmevni tekmi pred prvo svetovno vojno sta bili nedvomno tekmi s praško Slavijo in zagrebškim HAŠKom septembra 1913, ko je Ilirija, zahvaljujoč angažmaju Pražana Jirkovskega za trenerja in igralca, zmagala (Pavlin, 2005).

Tabela 1: Tekme Ilirije med leti 1911 – 1914 (Pavlin, 2005).

<i>Leto</i>	<i>Tekme</i>	<i>Zmaga</i>	<i>Neodločeno</i>	<i>Poraz</i>	<i>Razmerje v golih</i>
1911	2	1	1	0	7:4
1912	7	3	0	4	18:17
1913	19	10	3	6	50:43
1914	19	13	0	6	66:28

Tabela 2: Igralci Ilirije (člani I., rezervnega in II. moštva) v letih 1911-1914 (Pavlin, 2005).

VRATARJI	ŠtT	BRANILCI	ŠtT	NAPADALCI	ŠtT
A. Franzot	2	Badiura	2	Benedik	6
Lončarič	2	Beltram	36	Betetto	39
Pelan	34	Brovedani (Trst)	5	Bremec	27
Primožič	10	Čarf	1	Bregar	28
Soklič	8+6	Černe	14	Deržai	18
Završnik	1	Dremeli	11	Deu	2
		V. Franzot	1	Dubravčič	2
		Gorjup (Gorica)	1	Fink	5
		Jankovič	23	Hiti	9
		Kavšek	13	Jirkovskv (Praga)	6
		Kobler	5	Kamen	4
		Koritzkv	4	Kermavner	2
		Kukovec	2	Kirin	13
		Kušar	29	Kobi	1
		Lilleg I	5	Kreutzberaer	6
		Mencinger	1	Kveder	1
		Nemeth (Trst)	1	Lenassi	14
		Pollandt	6	Lilleg II	10
		Pretnar I	9	Petrič	1
		Raigeli (Trst)	5	Pretnar II	8
		Rattav	2	Prosenc	6
		Rebec	9	Josip Rohrman	1
		Janko Rohrman	1	Sajovic II	1
		Saiovtc I	1	Strand	1
		Šešerko	2	Vadnal	2
		Tavčar	26	Valašek	15
		Turk	32	Vidmar	5 +
		Učak	4	Vidmaier	22
		Vodišek	14	Volkar	13
		Vrančič	18	Vrabec	4
				Trobevšek	5
				Zimmermann	1

*Soklič se v zapisniku pojavlja šestkrat kot igralec v polju (trikrat branilec in trikrat napadalec)

**Vidmar je enkrat nastopil kot branilec

ŠtT - število tekem

Tabela 3: Tekme Ilirije 1911-1914 (Pavlin, 2005).

1.	30.7.1911. Kranj	Kraru - Ilirna	2:5
2.	24.9.1911. Ljubljana	Ilirija - Rapid (Gradec)	2:2
3.	6.6.1912. Zagreb	HAŠK (Zagreb) - Ilirija	6:2
4.	7.7.1912. Ljubljana	Ilirija - Kranj	4:0
5.	21.8.1912. Ljubljana	Ilirija - Viktorua (Sušak)	1:4
6.	1.9.1912. Sušak	Viktorija - Ilirtja	3:0
7.	8.9.1912. Ljubljana	Ilirija - Vzaternnost (Ljubljana)	7:0
8.	15.9.1912. Ljubljana	Ilirija - HAŠK (Zagreb)	0:3
9.	29.9.1912. Ljubljana	Ilirija - Vzajemnost	4:1
10	1.5.1913. Zagreb	HAŠK - Ilirija	9:1
11	1.5.1913. Ljubljana	Ilirija II. - Concordia (Ljubljana)	2:5
12	4.5.1913. Ljubljana	Ilirija - Concordia (Ljubljana)	5:0
13	11.5.1913. Ljubljana	Ilirija - Jugoslavija (Gorica)	2:1
14	12.5.1913. Ljubljana	Ilirija rez. - Juaoslavtja	2:0
15	22.5.1913. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	2:1
16	8.6.1913. Ljubljana	Ilirija - Gradjanski (Zagreb)	1:2
17	15.6.1913. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	0:2
18	2.7.1913. Ljubljana	Ilirija - Slavija (Praga)	0:10
19	24.8.1913. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	8:2
20	31.8.1913. Ljubljana	Ilirija rez. - rep. Gorenjske*	6:2
21	8.9.1913. Ljubljana	Ilirija rez. - Croatia (Zagreb)	3:3
22	14.9.1913. Ljubljana	Ilirija rez. - Ilirija II.	2:0
23	21.9.1913. Ljubljana	Ilirija - I.FASC (Celovec)	2:2
24	28.9.1913. Ljubljana	Ilirija - HAŠK	3:1
25	5.10.1913. Ljubljana	Ilirija - Rapid	3:3
26	19.10.1913. Ljubljana	Ilirija II. - Slovan (Ljubljana)	12:0
27	26.10.1913. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija II.	4:2
28	2.11.1913. Ljubljana	Ilirija rez. - Ilirija II.	2:3
29	12.4.1914. Zagreb	Gradjanski - Ilirija	3:1
30	13.4.1914. Zagreb	Concordia (Zagreb) - Ilirija	3:0
31	19.4.1914. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	3:2
32	10.5.1914. Opatija	Opatna - Ilirija	0:10
33	21.5.1914. Zagreb	HAŠK - Ilirija	1:0
34	24.5.1914. Ljubljana	Ilirija - Češka Tehnika (Brno)	1:4
35	25.5.1914. Ljubljana	Ilirija - Češka Tehnika	3:2
36	31.5.1914. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	4:1
37	1.6.1914. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	3:0
38	11.6.1914. Ljubljana	Ilirija - Gradjanski	2:3
39	28.6.1914. Ljubljana	Ilirija - Amateur (Gradec)	2:3
40	29.6.1914. Ljubljana	Ilirija - Amateur	9:0
41	5.7.1914. Ljubljana	Ilirija rez. - Libertas (Reka)	3:0
42	11.7.1914. Ljubljana	Ilirija rez. - Olimpija (Ljubljana)	5:1
43	12.7.1914. Ljubljana	Ilirija rez. - Slovan	3:0
44	18.7.1914. Ljubljana	Ilirija 1. - Ilirija rez.	3:2
45	19.7.1914. Ljubljana	Ilirija - rep. Oltmnita-Slovan	3:0
46	8.9.1914. Ljubljana	Ilirija - rep. Olimpija-Slovan	8:1
47	25.10.1914. Ljubljana	Ilirija - rep. Olimpija-Slovan	3:2

6.2.2.3 *Nemški klubi in Ilirija*

Ilirija se je v letu 1912 konsolidirala in oblikovala mlado in perspektivno prvo moštvo, ki je bilo sposobno igrati z nasprotniki iz bližnjih središč. Od kod so prihajali nasprotniki vidimo iz razpredelnice (tabela 3). Kot vidimo je poleg ljubljanskih tekem največ tekem z zagrebškimi klubi. Ti so vsi prihajali iz ogrske upravno politične polovice skupnega cesarstva. Slovenci smo tedaj vzdrževali oziroma vzpostavljali intenzivne stike s Hrvati, ki so v luči tedanje politične situacije v Avstro-Ogrski in zahtevi avstro-ogrskih Slovanov po reorganizaciji cesarstva na osnovi trializma povsem logični. V tej luči so bile nogometne tekme Ilirije z zagrebškimi klubi izraz slovanske ali južnoslovanske vzajemnosti, kar je dobro vidno v pisanju Slovenskega naroda septembra 1913 v napovedi tekme Ilirija - HAŠK. Tekma je bila najavljena kot obračun najboljših moči obeh bratskih narodov in kot proslava HAŠKove desetletnice v Ljubljani (HAŠK je bil organiziran že leta 1903, torej so bili Hrvati za Slovence že »nogometni mački«). Tekma zato ni bila »samo strogo športna prireditev, marveč v gotovem oziru tudi slovanski športni praznik« (Pavlin, 2005).

Glede na vzpostavljene ljubljansko-zagrebške nogometne stike nas ne preseneti podatek iz arhiva Ilirije, da je Hrvaška športna zveza (HSZ) v prvi polovici leta 1913 povabila Ilirijo k priključitvi. Ilirija je vabilo načelno sprejela, saj se je želela vključiti v njihov tekmovalni sistem, ki bi ji zagotavljal redne tekme. Vendar pa so bili stroški tekmovanja visoki in so s priključitvijo odlašali. Medtem so se soočili z »bojkotom« nemških sosedov, ki so imeli nekakšno alpsko ligo, tekmovanje klubov iz avstrijskih alpskih dežel. Bojkot je sprožil celovski 1. Fussball und Athletik Sport Club (1. FASC) konec maja 1913, ko je odpovedal dogovorjeno tekmo z obrazložitvijo, da Ilirija ni član Avstrijske nogometne zveze (ANZ). Spomnimo se, da je Ilirija pred tem že prejela vabilo HŠZ in lahko se vprašamo, ali ni bil bojkot podaljšek političnega nasprotovanja južnoslovanskemu povezovanju, ki bi presegalo aktualno dualistično ureditev Avstro-Ogrske (po slednji smo bili Slovenci v avstrijski polovici in Hrvati v ogrski). Z odpovedjo tekme se je sicer Ilirija srečala že leto poprej, to je bil primer povratne tekme z graškim Rapidom, vendar pa se ta odpoved ni povezovala s članstvom v avstrijskem nogometu (Pavlin, 2005).

V začetku junija 1913, ko se je Ilirija odločala o pristopu k HŠZ, je prejela dopis ANZ. Ker ni ohranjen, ne poznamo vsebine, vendar pa ga lahko povežemo s poznejšimi dogodki. V juliju 1913 je namreč Ilirija ponovno stopila v stik s celovškim 1. FASC, ki je odgovoril, da »vsled prepovedi« ANZ ne smejo igrati z njimi. Ilirija je bila v precepu. Iz dopisa Celovčanov so sklepali, da je ANZ sklenila »Ilirijo odločno bojkotirati« in so bili pred dilemo: ali se včlaniti v ANZ ali HŠZ oziroma drugače rečeno, ali slediti slovansko povezovanje, sledeč primeru slovenskih telovadcev v Sokolu, ali pa se pragmatično priključiti ANZ. Alternative v obliki samostojnega slovenskega povezovanja ni bilo, saj je bil slovenski šport, za razliko od sokolstva, ki je bilo celo član Mednarodne telovadne organizacije, organizacijsko prešibak. Prevladal je pragmatizem in avgusta 1913 so prejeli dopis ANZ s pogoji za priključitev. Priključitev ANZ je potrdil tudi izredni občni zbor septembra 1913 in še istega meseca je v Ljubljani gostoval celovški 1. FASC (Pavlin, 2005).

Tekma s Celovčani je bila deležna kar precej pozornosti. Korošce je treniral madžarski igravec, Ilirija pa se je po gostovanju praške Slavije okrepila z Jirkovskem. S tem se je pri Iliriji vpeljeval »način igre praške Slavije«, je zapisal časopis Dan, in posamezni igralci naj bi bili »že precej dostopni temu načinu«. S tega vidika sta se imeli pomeriti dve nogometni šoli, madžarska in češka. Celovški klub je bil predstavljen kot dober nasprotnik, ki je bil tudi visoko uvrščen v ligi nemških klubov iz alpskih dežel. Zato je Slovenski narod poudaril, da v Ljubljani nastopi proti Iliriji »prav močno moštvo in skoraj gotovo tudi zmaga z malo diferenco. Nikako presenečenje pa bi ne bilo, ako zmaga Ilirija«, saj je, kot že rečeno, poletne treninge Ilirije prevzel Jirkovsky in zato je bila tekma s Celovčani tudi priložnost pokazati, »koliko je (Ilirija) pridobila vsled tekme s Slavio in po enomesečenem sistematičnem trainingu«. Končni izid je bil neodločen 2:2. Kljub slabšim razmeram za igranje, pred tekmo je deževalo, je bila igra »ves čas zanimiva in napeta«, za Ilirijo pa rezultat tudi ugoden, saj je komaj tik pred koncem uspela izenačiti (Pavlin, 2005).

Tabela 4: »Domovinstvo« nasprotnikov Ilirije (Pavlin, 2005).

	1911	1912	1913	1914	Skupaj
Kranj	1	1			2
Gorenjska*			1		1
Gradec	1		1	2	4
Zagreb		2	4	4	10
Sušak		2			2
Gorica			2		2
Praga			1		1
Celovec			1		1
Opatija			1		1
Brno				2	2
Reka				1	1
Ljubljana		2	3	5	10
Lj.-Ilirija**			6	4	10
Skupaj	2	7	19	19	47

*Igralci so prihajali iz Kranja, Bleda in Radovljice

**Tekme med Ilirjinimi moštvi

Tekmi s Celovčani je sledila znamenita zmaga proti zagrebškemu HAŠKu, ki je ljubljanski mediji niso mogli prehvaliti in ki je v dobršni meri dvignila moralo in samozavest ljubljanskim nogometašem ter potrdila pravilno odločitev za sodelovanje z Jirkovskim. Slednji je proti HAŠKu igral srednjega napadalca in bil strelec enega od treh golov. Kljub včlanitvi v ANZ se še vedno niso mogli otresti nacionalističnih izpadov. Ko bi morali s Celovčani igrati povratno tekmo spomladi 1914 v Celovcu, so slednji sporočili, da morajo »zaradi narodnostne prenapetosti celovške publike za dalj časa prekiniti odnose« z Ilirijo. Še danes značilno celovško nacionalno prenapetost je povzročila stavka ljubljanskih srednješolcev marca 1914, ki je bila organizirana ob petstoletnici ustoličenja zadnjega koroškega vojvode. Ilirija se je pritožila ANZ in dobila odgovor, da v tem slučaju ne more storiti ničesar, »da pa bo poskušal doseči v jesenski sezoni tekmo med obema kluboma.« Celovčani so se sicer obnašali diplomatsko in taktno, kar dokazuje njihov dopis v maju 1914, in Iliriji ponudili nadomestno tekmo z Wiener Sport Club, ki je bil tedaj na turneji po »avstrijskem jugu«. Podobno je tudi graški Rapid prelagal termin dogovorjene tekme iz spomladi 1914 na jesen istega leta. Iliriji tako ni preostalo drugega kot da je iskala nove nasprotnike. Obrnili so se na celjski Deutscher Athletik Sport Club, ki pa jim je odgovoril v skrajno nacionalističnem tonu, da igra tekme le proti »enakonacionalnim moštvom«. Ilirija se je ponovno pritožila ANZ, a prejela podoben odgovor kot v primeru Celovčanov (Pavlin, 2005).

6.2.2.4 *Gostovanje slovite Sparte*

Tekma ljubljanske Ilirije s praško Slavijo je bila življenjska tekma predvojnne generacije ljubljanskih nogometašev. O Slaviji so krožile razne zgodbe in je uživala velik sloves med ljubljanskimi nogometnimi poznavalci in navijači. Zlasti je imela »poseben sloves med akademično mladino, ki je študirala v Pragi«. O Slaviji so krožile razne »povesti, ki so se marsikateremu zdele bajke«. Zgodbe so govorile »kake da so bile tekme z Angleži, kako so bežali posamezni golmani iz svojih vrat, ker niso hoteli več loviti žog, katere je pošiljal skozi vrata znameniti Konšek, ker so bili streli tako močni, da sta padla žoga in vratar skozi vrata« (Pavlin, 2001).

Tudi ustanovni člani Ilirije so dobro poznali in cenili praško Slavijo, saj je bil eden od predlogov, da bi se njihov klub imenoval Slavija. Prav tako moramo upoštevati češko - slovenske odnose med Slovenci in Čehi v tedanjem času, naj si bo to nacionalnem oziroma slovanskem in političnem ali kulturnem področju. Pri tem so nedvomno prednjačili in nudili zgled Sokoli. Nekaj ustanovnih članov Ilirije je bilo tudi članov sokolske organizacije. Tako je popolnoma jasno dejstvo, da so nogometaši Ilirije po ustanovitvi svojega kluba prve stike iskali s severnimi češkimi brati. Svojo ustanovitev so sporočili tedanji češki nogometni zvezi ter kluboma Smiehov in Kolin, vendar pa ni jasno zakaj ravno tema dvema. Prav tako so iz Prage naročili revijo Sport a hry. Kot odgovor na to ie Ilirija že leta 1911 prejelo vabilo za igranje tekme s češkim klubom Kolin, kar pa je zaradi premajhne uigranosti in finančne šibkosti zavrnila. Kdo je, če sploh je, navezal stike s praško Slavijo, ni znano. Pač pa je pomembnejše dejstvo, da so češki nogometni krogi za obstoj Ilirije v slovenski in slovanski ljubljani vedeli. In ko je praško Slavija v letu 1913 načrtovala turnejo po »slovanskem jugu«, se je s predlogom za igranje tekme obrnila tudi na Ilirijo. Po pogajanjih o pogojih gostovanja in dogovoru o odškodnini sta se kluba dogovorila, da bo tekma 2. julija 1913 ob primerni odškodnini. Odborniki Ilirije so se zavedali privlačnosti in pomembnosti nasprotnika ter bili »naziranja, da bo uspeh prav ugoden, ako se napravi reklamo v velikem slogu,« čeprav so nekateri svarili in opozarjali kako bodo nadomestili morebitni finančni izpad dohodka in kje bodo za to dobili sredstva. Vendar je prevladal pogum in želja po organiziranju in igranju tekme. Predsednik Ilirije Viktor Rohrman je hotel osebno povabiti na tekmo tudi »glave oblastev in vojaštvo«, saj je bila tekma enkratnega pomena za propagando nogometa v Ljubljani (Pavlin, 2001).

Proračun tekme je predvideval »850 K stroškov: 300 K odškodnine, vozovi 20 K (vozovi za prevoz igralcev na tekmo; gostje so spali v hotelu Tivoli), prenočitev 60 K, pogostitev 60 K, pogostitev domačih igralcev 30 K, prirediteljev igrišča 20 K, vstopnice 15 K, prirediteljev sedežev 40 K, najemnino za sedeže 50 K, prevažanje 10K, delavci 10 K, policija 10 K, plakati 60 K, plakatiranje 40 K, korespondenca 10 K, zastave in okraski itd. 30 K, razno 60 K.« Da bi se pokrili stroški organizacije tekme, so določili okvirne cene vstopnic: sedeži v ložah 3 K, numerirani sedeži 2 K, navadni sedeži 1 K, stojišča 80 helerjev, otroci in vojaki 40 helerjev. Stroški bi se povrnili ob obisku 1000 gledalcev oz. bi v tem primeru imeli že 40 K »prebitka«. V primeru slabega vremena, se je Ilirija s Slavijo dogovorila, da bi tekmo prestavili za en dan in bi Ilirija kriila stroške prenočitve. Za sistematičen potek organizacijskega dela so določili posamezne »delovne odseke: reklamni, sprejemni, rediteljski, gospodarski ter vrhovno nadzorstvo organizacije«, določili vsebino in nosilce dela. 'Vroč kri' v klubu je povzročila sestava moštva in pokazala na nekatera aktualna nesoglasja med odborom in igralci 1. moštva. Igralci so namreč ugotavljali, da jih odbor ne upošteva in zahtevali, da se glede tekem in sestave moštva upošteva njihova volja. Del odbora je takšno stališče označil kot »zahrbtnost in intrigantstvo«, kar se je potem na skupni seji igralcev in odbora sprevrglo v osebna prerekanja, obtoževanje in užaljenost ter celo v predloge o odpovedi tekme s Slavijo, sklicu izrednega občnega zbora in razpustu kluba. Nek odbornik naj bi po Ljubljani celo »trosil govornice« o zapravljanju klubskega denarja in da vse dohodke kluba zapijejo. Končni rezultat je bil začasni odstop predsednika Rohrmana, ki ga je nadomestil dr. Ivan Lah. Seja sredi junija 1913 je bila opozorilo o stanju v klubu, ki ga je odbor podzavestno, zaradi usmeritve na komercialno plat organiziranja nogometnih tekem in preživetja kluba, zanemaril. Tudi pomisleki odbornikov, če ne bo hotelo igrati 1. moštvo, bodo postavili nasproti II. moštvo, potrjujejo razklanost med odborom in igralci in so lahko indikator nekega tranzicijskega procesa v športnem udejstvovanju, indikator prehoda iz veljavnih, ustaljenih norm ali predstavo športnem udejstvovanju v ustvarjanje novih podrejenih razmerij odbornik - igralec, odbor-moštvu, ter obveznosti do kluba, ki ga zastopa odbor (Pavlin, 2001).

6.2.2.5 Ilirija – Slavija Praga 1913

Sama tekma se je končala z rezultatom 10:0 za Slavijo. Ilirija je nastopila v postavi: Pelan-Kušar, Jankovič-Beltram, Turk, Tavčar-Bremec, Betetto, Kirin, Bregar, Benedik. Tekma je bila lekcija ali učna ura nogometa, tako za gledalce, ki naj bi se jih zbralo okrog 4000, kot za nogometaše Ilirije in poročevalca Slovenskega naroda. Slednji je vzhičeno in navdušeno poročalo Slavijini »elegantni, mirni, skoz in skoz fair igri« in dejal, da si o »priliki tekme ni bil dovolj na jasnem, kaj bi bolj občudoval, ali izborna žogino tehniko, s katero se lahko ponašajo vsi njeni igralci, ali ono skupnost v igri, ki ima za posledico, da je žoga naenkrat pred nasprotnimi vrati, ali ono sigurno, natančno preračunjeno oddajanje žoge svojemu soigralcu, tako da se človeku nehote zazdi, da pomenijo njeni igralci za žogo privlačno silo (Pavlin, 2001).

Slika 19 : Po tekmi Ilirija - Slavija v Ljubljani, 1913 (Povzeto po www.wikipedia.si, 28.5.2010)

Tekma je bila tudi izziv in smerokaz nadaljnemu delu, kajti »doslej v Ljubljani nismo imeli prilike gledati res prvorazrednega nogometnega moštva. In sedaj, ko se je to zgodilo, lahko z mirno vestjo trdimo, da je še dolga, dolga pot, predno pridemo vsaj približno do te kakovosti kakršne je Slavija. Ali sploh kdaj dosežemo ta višek? Pri naših razmerah najbrž nikoli.« Pesimističnemu zaključku Slovenskega naroda ob rob pa lahko navedemo besede češkega časopisa Česko slovo, ki je o tekmi med drugim poročala, da je v Ljubljani Slavija premagala »mlado, a energično moštvo Ilirije«. (Pavlin, 2001).

V tem pa lahko vidimo tudi delček potenciala, ki ga je Ilirija nedvomno vsebovala. S to tekmo so tudi spoznali, da morajo, če se hočejo približati svojim vzornikom, vpeljati strokovno delo. S Slavijo in njenim članom Jirkovskem so se uspeli dogovoriti, da je prevzel treniranje. Jirkovsky je bil trener in igralec Ilirije do srede oktobra 1913 in njegovo delo se je potrdilo s septembrsko zmago istega leta proti zagrebškemu HAŠK v Ljubljani s 3: 1, medtem ko so bili spomladi v Zagrebu poraženi kar z 0 : 9. Zmaga v Ljubljani je odmevala. Slovensko časopisje je poudarjalo zmago. Tako je Slovenec pisal, da »to uspeh spričo glasu, ki je šel, pred gosti, je tem veselejši, ker je posledica ne toliko sreče, ki jim je bila (Iliriji) topot vseeno milejšo od zadnjic, kakor v resnici vseskozi izborne igre vseh sodelujočih.« Napredek ljubljanskega nogometa je opazal Slovenski narod: »Včerajšnja tekma, na katere izid so radovedna in napeto čakali ne samo športniki, marveč tudi ostalo občinstvo, ki se le količkaj zanima za šport, je pokazala nepobitno krasen napredek našega domačega moštva. Uspeh Ilirije je napravil splošno presenečenje in ta dan lahko imenuje Ilirija za svoj častni dan.« Tudi časopis Dan se je evforično odzval in opozoril, da »včeraj bi bil lahko tudi Napoleon ponosen na svojo Ilirijo. Ilirija je igrala ekselentno. Lahko rečemo, da tako dobro Ilirija na svojem polju še ni igrala - kakor včeraj.« Da je morala Ilirija resnično dobro igrati priča tudi pisanje ljubljanskih Nemcev v njihovem glasilu Laibacher Zeitung, ki so hočeš nočeš morali priznati zmago Iliriji, pa četudi naj bi bila dosežena srečno (»Gestern hatte die Ilirija einen Ehrentag, indem sie dartat, dass die von ihr erreichten Fortschritte wirklich bedeutend sind. Das Wettspiel war das spannendste von allen bisher in Laibach ausgetragenen.«) Zanimivo je, da je npr. Laibaherica med občinstvom omenjala številne oficirje in zabeležila, da so bile tokrat med občinstvom prvič tudi »dame« in to v večjem številu. Jirkovsky se je po koncu sezone v letu 1913 vrnil v Prago, a se je ponovno odzval povabilu Ilirije poleti 1914, vendar pa je začeto delo prekinil začetek prve svetovne vojne (Pavlin, 2001).

6.2.2.6 Igrišče

Reševanje problematike igrišča v letu 1913 je bilo precej aktualno. Jasno, Ilirija je v tem letu načrtovala tekmo s praško Slavijo, legendo srednjeevropskega slovanskega nogometa, ki je uspela premagati celo angleška moštva. To je bil dober povod za razrešitev problema igrišča. Tako Slovenec kot Dan sta v začetku maja 1913 poudarila, da je treba obvezno rešiti vprašanje »športnega prostora« v Ljubljani, saj travnika, na katerem je bilo nogometno igrišče, ni bilo mogoče zgraditi. Vzporedno z napovedjo gostovanja praške Slavije v Ljubljani je Ilirija sredi maja 1913 napovedala atletskega mitinga (ki pa ga ni bilo). In z vidika uspešnega širjenja športnega gibanja v Ljubljani je bil pomen športnega prostora v Ljubljani tem večji (Pavlin, 2003).

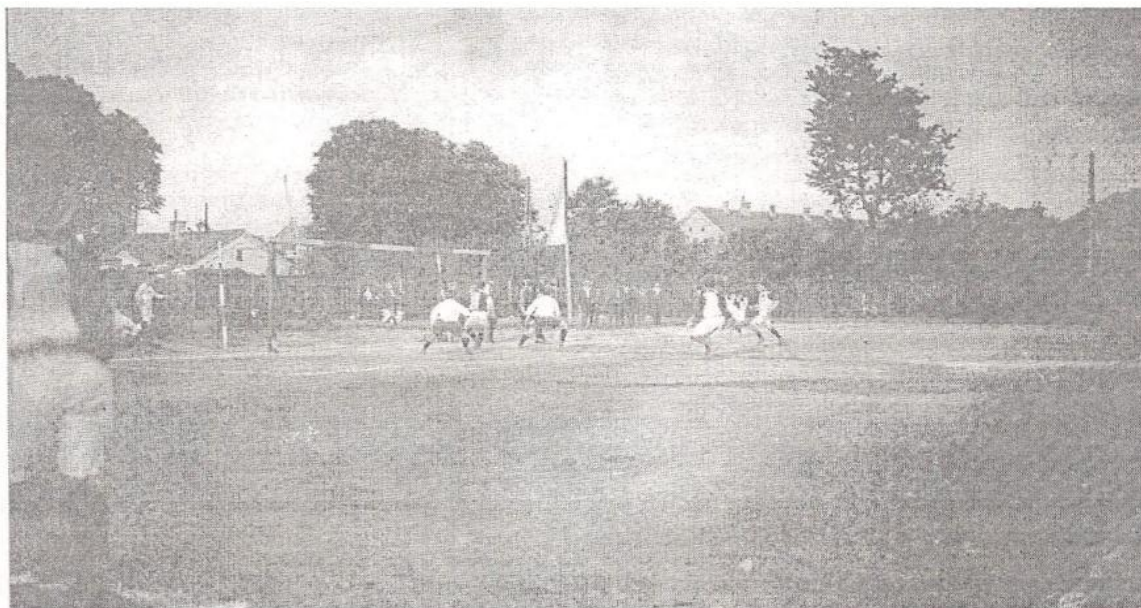

Slika 20: Ilirija: Concovtlia (Zagreb) (povzeto po www.nkolimpija.com, 15.5.2010)

Prvo igrišče je Ilirija uredila na travniku v Tivoliju med Latermanovim drevoredom in »dirkališčem« ali današnjim letnim telovadiščem ob bazenu Ilirija. Ker je bila to le začasna rešitev, so iskali trajnejšo rešitev. Morali bi pridobiti primeren prostor, ki bi ga lahko ogradili in postavili tribune. Prvo igrišče je bilo namreč le travnik, kjer so načrtali igrišče in na tekmi postavili ob igrišču stole. Kompletan prostor so ogradili s plahkami, da bi preprečili zastonsko gledanje. A »zizjala«, kakor je zastonskarje poimenoval časopis Dan, se niso dala pregnati in »zizanje« je postalo moderen šport in organizacijski problem. Pri razreševanju so Iliriji pomagali dnevni časopisi, ki so opozarjali, kot npr. Dan, »da ni posebno lepo, ako se hoče gledati zastonsj, ker ima društvo Ilirija velike stroške in tudi dovolj dela s tem, da preskrbi tekmo in s tem našemu občinstvu primerno zabavo«. Slovenski narod je bil ostrejši in zapisal, »da ne najdejo »primerne« izraza za one, ki zizajo zastonsj. To so pa ljudje brez sramu ... , tekma stane denar-gotovi ljudje pa se ne zavedajo, da se zastonsj nič ne dobi«. Neplačevanje tekem je hkrati ogrozilo uveljavljanje nogometa in s tem športa in športnih prireditvev, ki so se z delovanjem Ilirije dejansko šele družbeno uveljavljale. In temu primerno se je morala uveljaviti tudi navada, je poudaril Dan, »da se pride športne prireditve gledat«, a hkrati tudi »tudi plačat ono malenkostno vstopnino«. Šport se je razvijal tudi po drugih mestih, kjer so ga podpirali »najrazličnejši faktorji«, vendar »podpira ga pa tudi občinstvo samo«. V Ljubljani so razmere nasprotno in grozijo, da »borno zaostali za drugimi, kljub temu, da imamo dober športni material, to pa samo radi tega, ker se športnega gibanja dejansko ne podpira« (Pavlin, 2003).

Reševanje problematike igrišča v letu 1913 je bilo precej aktualno in zveni precej sodobno. jasno, Ilirija je v tem letu načrtovala tekmo s praško Slavijo, legendo srednjeevropskega slovanskega nogometa, ki je uspela premagati celo angleška moštva, in to je bil dober povod za razrešitev problema igrišča. Vzporedno z napovedjo gostovanja praške Slavije v Ljubljani je Ilirija sredi maja 1913 napovedala atletskega mitinga, kar je pomenilo širitev dejavnosti. In z vidika uspešnega širjenja športnega gibanja v Ljubljani je bil pomen športnega prostora v Ljubljani tem večji. Tako Slovenec kot Dan sta v začetku maja poudarila, da je treba obvezno rešiti vprašanje »športnega prostora« v Ljubljani. V ta namen bi se, je pisal v začetku junija 1913 Dan, »dirkal išče ... dalo spremeniti v pravi stadion, kjer bi se gojila telovadba in šport vse vrste« ter poudaril, da rešitev problema športnega prostora zahtevata tako »vzgoja mladine« kot urbanistični in kulturni »napredek Ljubljane« in potem bomo lahko »kmalu mogli govoriti tudi o slovenskem športu« (Pavlin, 2003).

Tudi Ilirija se je zavzemala za ureditev nogometnega igrišča na »dirkališču«, kjer pa je gospodaril Ljubljanski Sokol in si uredil »letno telovadišče«. Zato so ilirijani vzpostavili stike s Sokolom. Stroške preureditve bi delili, po enem od predlogov pa bi »dirkališče« preuredila mestna občina v nogometno igrišče s tekališčem na mestne stroške. V tem primeru je bila Ilirija pripravljena občini plačevati »amortizacijsko najemnino«. Mestna občina je bila resda pripravljena investirati v športne namene, vendar šele po letu 1915, ko bi potekla najemna pogodba z Ljubljanskim Sokolom. Kljub temu so ilirijani nadaljevali z agitacijo in julija 1913 je obljubil pomoč tudi župan Ivan Tavčar rekoč, da naj Ilirija vloži vlogo na mestno občino, ki jo bo podprl. A preteklo je leto 1913, tekma s Slavijo je bila odigrana na starem igrišču, med 16. aprilom in 16. majem 1914 pa je mestni magistrat Iliriji začasno odpovedal celo staro igrišče v Tivoliju. Ilirija se je aprila 1914 ponovno obrnila na Ljubljanskega Sokola, ki je tokrat sprejel predlog, da proti primerni odškodnini odstopi »dirkališče« Iliriji. Ilirija je nato na »dirkališču« uredila nogometno igrišče, kjer si je tekmo lahko ogledalo od 4 do 5 tisoč gledalcev. Svečana otvoritev igrišča, ob prisotnosti visokih gostov kot npr. župana Tavčarja in podžupana Trillerja, je bila 24. maja s tekmama proti Češki Tehniki iz Brna (Pavlin, 2003).

Slika 21: Ilirija - Češka Tehnika (Brno) na novem igrišču na - dirkališču (povzeto po www.nkolimpija.com, 15.5.2010)

6.2.2.7 *Ilirija in njeno delovanje pred vojno*

Sadove dela pa Ilirija ni dolgo uživala. Junija 1914 je bil v sarajevskem atentatu ubit avstro-ogrski prestolonaslednik Ferdinand, kar je posredno sprožilo začetek prve svetovne vojne. Zadnja tekma v delovanju Ilirije do prve svetovne vojne je bila odigrana oktobra 1914, torej že krepko po začetku prve svetovne vojne, medtem ko naj bi klubsko vodstvo, glede na ohranjeno dokumentacijo, prenehalo sestankovati avgusta 1914 (Pavlin, 2003).

»Dirkališče« so po izbruhu prve svetovne vojne zasedle vojaške oblasti in uredile vojaško skladišče, nogometaši pa so se prelevili v nabornike ali vojake ali ujetnike vojne. Ilirija je prekinila delovanje in ga obnovila po koncu prve svetovne vojne. Preživeli člani so se 16. maja 1919 zbrali na občnem zboru in tajnik je med drugim poročal, da je imela Ilirija pred vojno tri kompletna nogometna moštva in številen naraščaj. »Dirkališče« je bilo po vojni neuporabno in trije odborniki Ilirije, ki so v letu 1919 obujali zaspalo klubsko življenje, Stanko Bloudek, Evgen Betetto in Janko Berce, so že našli novo lokacijo. Dogovorili so se z družino Kozler, posestniki Cekinovega gradu (ob hali Tivoli) in lastniki pivovarne Union, za najem travnika ob unionski pivovarni (danes tam stojijo t.i. »ilirjanski bloki«). Tukaj si je Ilirija uredila igrišče in nadaljevala z nogometom ter 24. avgusta 1919 pred okrog 3000 gledalci igrala proti zagrebški Šparti (Pavlin, 2003).

6.2.3 Ostala nogometna moštva na Slovenskem

Slika 22: igralci slovana iz let 1913 (povzeto po www.wikipedia.si, 20.5.2010)

Iz ohranjenih zapisnikov nogometnih tekem Ilirije do leta 1914 je razvidno, da se je v Ljubljani v letih 1912-1914 oblikovalo še nekaj slovenskih moštev kot npr. v letu 1912 Vzajemnost, v letu 1913 Concordia in Slovan ter v letu 1914 Olimpija. Trajno od teh je obstal le Slovan, ki je tako edini klub, ki ima tudi po imenu kontinuiteto izpred prve svetovne vojne.

Nobeden teh klubov se ni mogel kosati z Ilirija, ki je oblikovala tri moštva in ob pomanjkanju konkurence lahko organizirala »medklubske« tekme, medsebojne tekme svojih moštev: 1. moštva, rezerve 1. moštva in II. moštva ali podmladka. Nogometno stanje v Ljubljani in na sploh v Sloveniji (mislimo Slovenijo v današnjem pomenu) v letih pred prvo svetovno vojno za Ilirijo ni bilo vzpodbudno. Ilirija je bila za svojo eksistenco in družbeno uveljavitev v mestu prisiljena iskati nasprotnike izven Ljubljane, kajti zaradi pomanjkanja lokalnih in slovenskih nasprotnikov kakršnokoli redno tekmovanje ni bilo mogoče organizirati. Prav tako sta bila ovira rednemu tekmovanju na Slovenskem nemški in slovenski nacionalizem (Pavlin, 2003).

Drugo nogometno središče je nastalo v Mariboru, kjer sta poleg nemškega SV Rapida delovala še Hertha in Rote Elf (rdeča enajsterica), v Celju pa so se nogometaši združili Athletic SK (krajše Atletiki). V vseh središčih pa so začeli rasti novi klubi: Šparta, Svoboda, Jadran in Primorje v Ljubljani, Olimp v Celju, Amater v Trbovljah ter I.SSK Maribor, ki je postal osrednja celica slovenskega športa v mestu Maribor in okolici. Tako prvotna središča niso bila več osamljeni otoki, saj je omrežje klubov zajelo vse večje kraje na slovenskem. Zaradi prve svetovne vojne je bila večina športnih dejavnosti prekinjena, nogometni klubi so s svojim delom nadaljevali pomladi leta 1919 (Pavlin, 2003).

Ob začetku 1. svetovne vojne sta pri nas delovala le dva slovenska kluba: Ilirija in Slovan. Nogometno dogajanje je v času vojne zamrlo in je oživelo šele po koncu vojne oziroma po mnogih političnih in družbenih spremembah na našem področju (razpad avstro-ogrske monarhije).

6.3 STANKO BLOUDEK IN NJEGOV PRISPEVEK K RAZVOJU NOGOMETA

Tudi njega je navdušil dinamični nogomet, igra, ki so jo začeli igrati dijaki in je prevladovala tudi na vseh slovenskih, šolskem športu namenjenih travnikih. Do leta 1908, ko je odšel na študij v Prago, se bržkone ni razvil v vidnejšega, boljšega igralca, takega, ki bi ga lahko postavljali v reprezentativnejša moštva, s katerimi je klasična gimnazija nastopala na srečanjih z moštvi drugih šol; njegovi sodobniki pa ga omenjajo kot eno glavnih osebnosti, ki so sodelovale pri ustanovitvi dijaškega Slovenskega footbalskega kluba Hermes v Ljubljani. Ko je bil klub leta 1910 ustanovljen, je bil Bloudek že drugo leto na študiju v Pragi in je prihajal v Ljubljano le na počitnice k hudo bolni materi ali pa k sorodnikom v Idrijo. V Pragi je bil seveda šport na neprimerno višji tehnični in organizacijski razvojni stopnji kot v Ljubljani, tu so že delovali športni klubi z različnimi sekcijami. Bloudekovo pozornost in občudovanje sta zbudila zlasti tedanja vodilna češka kluba, delavsko usmerjena Šparta in meščanska Slavija; imela sta tudi nogometni moštvi, znani po vsej Evropi (Stepišnik, 1971).

Slika 23: Stanko Bloudek (povzeto po www.wikipedia.si, 20.5.2010)

Dijaški Hermes je imel izrazito slovensko naravo in bil ustanovljen kot protiutež ljubljanskemu nemškemu moštvu, zato je kmalu postal trn v peti policiji. Ta je pritiskala na šolska vodstva in opozarjala na politično nevarnost, ki jo je Hermes povzročal s svojimi nastopi proti Nemcem. Zato klub ni bil deležen take podpore šolskih vodstev, kot bi jo bil potreboval, trle so ga neprestane težave, saj so šolska vodstva skrbela samo za igrišče, žoge in vse drugo pa si je moral klub priskrbeti sam s prispevki svojih članov in prijateljev (Stepišnik, 1971).

Bloudek je prinašal v Ljubljano iz Prage najbolj zaželen rekvizit, žoge, prinesel pa je tudi prve prave nogometne čevlje, o katerih so dotlej dijaki lahko samo sanjali. Seznanjal jih je seveda tudi z novimi idejami in z njimi pomagal pri ustanavljanju kluba. Bloudek se je že v tem času naučil mecenstva, četudi je šlo samo za majhne vsotice, mecenstva, ki ga je kasneje razvil do skoraj neverjetnih razsežnosti. Če je bilo tako, je resnično sedaj težje pogrešal skromno avstrijsko krono kot kasneje sto tisoče dinarjev. Bloudek je Hermesu prinesel iz Prage tudi njegove prve drese oziroma idejo, kakšni naj bodo. Izposodil si jo je kar pri praški Slaviji, ki je bila idol vseh mladih slovenskih nogometašev. Že hudo bolno in v revščini živečo mater je pregovoril, da je iz družinske zaloge žrtvovala nekaj rjuh in rdečega blaga ter sešila belo-rdeče srajce z rdečo zvezdo na belem polju ter bele hlačke; Hermes je šele s tem postal »pravi« klub (Stepišnik, 1971).

Leta 1911 so ustanovili Slovenski nogometni klub Ilirija, prvi slovenski pravi nogometni klub, ki mu je delovanje dovolila policijska oblast. Ustanovili so ga starejši ljudje, ne dijaki in Bloudek pri ustanavljanju ni sodeloval, verjetno tudi zato, ker je v tem času le poredko prihajal domov, in še to največ v Idrijo. Bolj mu je ostal pri srcu njegov Hermes. Ko pa se je slednji začel približevati in stapljati z Ilirijo v en sam klub mu je sledil tudi Bloudek. Ilirija je šele s pristopom mladih hermežanov postala v resnici pravi nogometni klub. Mladi fantje so prinesli v klub igralno sposobnosti, medtem ko so te razmeroma starim igralcem v prvotni Iliriji že pešale, slednji pa so imeli več organizacijskih izkušenj, predvsem pa nekaj več denarja in sposobnosti za urejanje igrišča. Bloudekov vstop v Ilirijo v resnici ni tako nepomemben, kot se lahko na prvi pogled zdi. Formalno in vsebinsko pomeni v delovanju Ilirije in kasneje drugih klubov veliko, čeprav trenutno skoraj neopazno prelomnico (Stepišnik, 1971).

7 SKLEP

Osnovni namen diplomske naloge je bil orisati razvoj svetovnega nogometa od prvih zametkov podobnih iger pri zgodnjih civilizacijah, do nadaljnega postopnega preoblikovanja iger v srednjem veku in rojstva sodobnega nogometa in njegovega razvoja do 1. svetovne vojne. V drugem delu diplomske naloge sledi oris nogometa in njegovega razvoja na Slovenskih tleh zopet od samih začetkov pa tja do pričetka 1. svetovne vojne.

V prvem delu diplomske naloge sem strukturirano opisal razvoj nogometa, ki so ga gojile civilizacije pred našim štetjem. V veliki meri so to nasploh prve igre z žogo. Igre z žogo, ki so jih gojile zgodnje civilizacije so imele velik simbolično-religiozen pomen in so že vsebovale elemente udarjanja žoge z nogo.

Na Kitajskem so našli dokaze, da so se ob igri z žogo oziroma vsaj v vodenju žoge z nogami zabavali že v časih dinastije Han (206 pr. n. š - 220 n. š.), v tem času pa je bilo urjenje z žogo tudi del vojaškega učnega programa. Precej pozneje, okrog leta 600, je v obdobju dinastije Tang igra izgubila vojaški pomen. Kitajci so iznašli usnjeno žogo, s katero je igra postala bolj dinamična in imela več taktičnih značilnosti današnjega športa.

Na drugem koncu sveta, v Grčiji, so prav tako ostali naslikani dokazi o tem, da so nogomet oziroma obliko udejstvovanja z žogo gojili že v antiki; predvsem Špartanci so igrali "pranogomet", o tem pa pričajo tudi slike na vazah in mozaikih.

Že v devetem stoletju v času dinastije Tang so na Kitajskem "izumili" tudi prvo z zrakom polnjeno žogo, ki je igri dala nove dimenzije. Zanj so se navdušili tudi kitajski vladarji. Osnova japonskega nogometa iz devetega stoletja je bila igra na majhnem prostoru, katere cilj je bil, da žoga na pade na tla.

V Srednji Ameriki so visoko razvite indijanske kulture prav tako gojile igro z žogo, ki je do določene mere spominjala na nogomet, le da je imelo tekmovanje precej večji pomen kot današnje zbiranje pokalov in medalj. Po končani igri, ta je lahko trajala tudi več tednov, saj neodločenega izida ni bilo in je ena od ekip morala zmagati, so Maji zmagovalce ali vsaj del moštva žrtvovali bogovom, pri Aztekih je takšna usoda doletela poraženo ekipo.

V Evropi se je v poznem srednjem veku predvsem v Franciji in Italiji razvila igra z žogo, ki pa je imela manj današnjih nogometnih značilnosti, zato pa več znakov bojnih oziroma borilnih športov. V Angliji so bili že takrat bližje sodobnemu nogometu, le da so v precej grobi igri boja z žogo sodelovale cele vasi, cilj pa je bil žogo spraviti skozi mestna vrata nasprotne ekipe. Ne redko so po tekmi ostali "na igrišču" številni ranjeni in mrtvi nogometaši, zato je kraljeva hiša igro v 15. stoletju prepovedala, a brez uspeha.

Prelomnica sodobnega nogometa je leto 1846. Takrat so študentje univerze Cambridge v Angliji prvi napisali pravila nogometne igre, 11 let pozneje pa so v Sheffieldu ustanovili prvi nogometni klub. Leta 1863 je v Londonu nastala nogometna zveza (FA), prvo profesionalno združenje nogometnih ekip na svetu. Za prvega prvaka so leta 1889 v Angliji razglasili moštvo Preston West End. Tudi prva "državna" tekma sodi v okvir angleške nogometne zgodovine, leta 1872 sta se v Glasgowu pomerili ekipi Škotske in Anglije in se razšli brez golov - 0:0.

Proti koncu 19. stoletja se je nogomet širil po svetu kot gozdni požar. Iz Evrope so ga najprej zanesli britanski trgovci in mornarji, potem pa še popotniki iz drugih evropskih dežel. V desetletjih pred in po letu 1900 so v številnih državah od Avstrije do Brazilije, od Madžarske do Rusije oblikovali svoje nogometne ekipe, tekmovanja in združenja.

Leta 1904 je Francija, naveličana brezбриžnega vedenja IFAB-a, s šestimi drugimi evropskimi nacijami ustanovila Mednarodno nogometno zvezo (Federation Internationale de Football Association FIFA). S tem je bil uradno položen temeljni kamen nogometa kot mednarodnega športa.

Nogometna igra je v Slovenijo prišla z Dunaja in iz Prage. Pot k mladini je nogometu po organizacijski strani utirala tudi tedanja avstrijska oblast, ki je leta 1890 uvedla poleg šolske telovadbe še t.i. igralne popoldneve. Igralne popoldneve so nadzirali profesorji, ki so se tudi sicer zanimali za nogomet. Srednješolski nogomet si je hitro poiskal pot izven šolskih okvirov. Tako so nastali prvi nogometni klubi, v katerih so se poleg dijakov zbirali tudi drugi mladi ljudje. Klubi so imeli imena kar po predelih, kjer so igralci stanovali. Leta 1910 so v Ljubljani dijaki vseh slovenskih srednjih šol ustanovili svoj dijaški nogometni klub Hermes. Svoje nogometne klube so ustanavljali tudi dijaki v drugih slovenskih mestih (Gorica, Maribor, Jesenice, Dovje).

9. maja 1911 je bil v restavraciji Roža v Židovski ulici ustanovljen Prvi slovenski footbalski klub Ilirija. Z ustanovitvijo Ilirije se je začela intenzivnejša razvojna pot slovenskega nogometa.

Pomemben mejnik v razvoju slovenskega nogometa pa pomeni obisk praške Slavije leta 1913 v Ljubljani. Ilirijani so tekmo 5. avgusta 1913 sicer izgubili z 10:0, zato pa so prvič videli, kako se igra pravi nogomet. Spoznali so, da je za uspehe potrebno sistematično trenirati. Pražani so Iliriji posredovali tudi njenega prvega trenerja Jirkovskega, ki je po gostovanju Slavije ostal v Ljubljani. Nogometno dogajanje je v času 1. svetovne vojne zamrlo in je oživel šele po koncu vojne oz. po mnogih političnih in družbenih spremembah na našem področju (razpad avstro-ogrske monarhije).

8 LITERATURA IN VIRI

- [1] Bergant, E., (2000). 80 let organiziranega nogometa na Slovenskem. Ljubljana: Nogometna zveza Slovenije.
- [2] Charles, B. (2002). *China's Golden Age: Everyday Life in the Tang Dynasty*. Oxford: Oxford University Press.
- [3] Footballnetwork (2003). The French and Choule or Soule. Pridobljeno 20.5.2010 iz http://www.footballnetwork.org/dev/historyoffootball/earlierhistory_5.asp
- [4] Gruden, T. (2009). Deset športnih zgodb Stanka Bloudka. Pridobljeno 20.5.2010 iz <http://tvslo.si/sport/novice/deset-sportnih-zgodb-stanka-bloudka/217776>
- [5] Halpern, J. (2008). Balls and Blood. *Sports Illustrated*: št. 4, str. 42.
- [6] Harvey, A. (2005). *Football: The first hundred years: The untold story*. London and New York : Routledge
- [7] Liddell, H., Scott, R. (1940). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: National Science Foundation.
- [8] Macdonald R. (1977): *Soccer: a pictorial history*. Glasgow, London: Collins.
- [9] Magoun, F. (1929). Football in Medieval England and Middle-English literature. *The American Historical Review*: št 35, str. 1.
- [10] Nardo, D. (1999). *Greek and Roman sport*. Greenhaven Press: str. 83.
- [11] Nawrat, C. (1998). *The Sunday Times illustrated history of football*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [12] Pavlin, T (2000). Začetki nogometa v Ljubljani, Naš nogomet: št 20/21, str. 45 – 46.
- [13] Pavlin, T. (2001). Včeraj bi bil lahko tudi Napoleon ponosen na svojo Ilirijo. *Zgodovina za vse*, VIII, 2, str. 43–62.
- [14] Pavlin, T (2003) ... dokaz, kako prodira footbal vedno bolj v vse sloje občinstva": Listi iz naše nogometne zgodovine, št. 28/29, marec (2003), str. 58-63.
- [15] Pavlin, T. (2005): Zanimanje za šport je prodrlo med Slovenci že v široke sloje. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [16] Radan, Ž. (1981). *Pregled historije tjelesnog vježbanja i sporta*. Zagreb: Školska knjiga
- [17] Radnedge, K. (1997). *The ultimate encyclopedia of soccer: The definitive illustrated guide to world soccer*. London : Hodder & Stoughton.
- [18] Riordan, J. (1999). *Sport and Physical Education in China*. London: Spon Press.
- [19] Stepišnik, D. (1968). *Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba.
- [20] Stepišnik, D. (1971). *Stanko Bloudek*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [21] Šugman, R. (2002). *Organiziranost športa doma in v svetu (III. Izdaja)*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [22] Vasle, J. (2002). *Fuzbal, tango in polka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [23] Zatsuroku, N. (2004). *Kemari*. Pridobljeno 20.5.2010 iz <http://www.sengokudaimyo.com/miscellany/kemari.html>
- [24] Webber, M. (1988). *Protestantska etika in duh kapitalizma*. Ljubljana: ŠKUC
- [25] Wikipedia. (2010). *History of FIFA*. Pridobljeno 20.5.2010 iz http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_FIFA
- [26] Wilson, N. (2005). *Encyclopedia of Ancient Greece*. Routledge: str. 310.